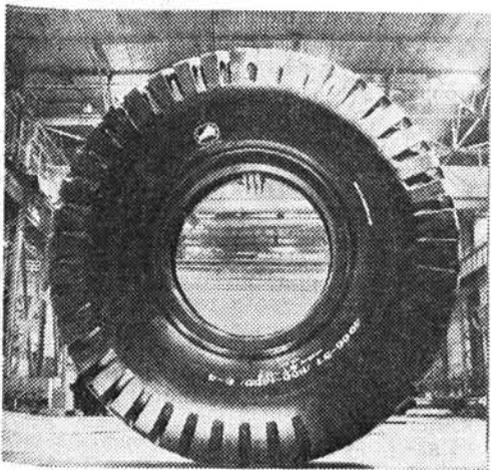

Голас Радзімы

№ 28 (2014)
9 ліпеня 1987 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Сёлета Бабруйск адзначае свой 600-гадовы юбілей. Гэта адзін з самых буйных гарадоў Беларусі. Кварталы яго новых мікрараёнаў неўзабаве прайдучь ужо на другі бераг Бярэзіны. Ён займае ў рэспубліцы чацвёртае месца па аб'ёму прамысловай прадукцыі і пятае па колькасці жыхароў. Здаўна галоўнай прамысловай галіной бабруйчан была дрэваапрацоўка. Нават на гербе горада, які ён атрымаў яшчэ ў 1796 годзе, адлюстраваны карабельная мачта і два тонкія сасновыя ствалы. У нашы дні візітнай карткай горада па праву могуць стаць і буйнагабарытныя шыны, выпускаемыя самым

вялікім у Еўропе аб'яднаннем «Бабруйскшына». У народнай гаспадарцы горада занята звыш ста тысяч чалавек. Эканамічны патэнцыял Бабруйска сёння складаюць 39 прадпрыемстваў і прамысловых аб'яднанняў, 25 будаўнічых, рамонтных, мантажных і 15 транспартных арганізацый, 9 прадпрыемстваў камунальнага і бытавога абслугоўвання насельніцтва. НА ЗДЫМКАХ: каля фантана на плошчы Леніна; прадукцыя аб'яднання «Бабруйскшына»; Бабруйск у пачатку XX стагоддзя; народны ансамбль танца «Юнацтва» гарадскога Дома культуры.

Фота У. ШУБЫ І Ю. ПАУЛАВА.

ПРЫЁМ М. С. ГАРБАЧОВЫМ Дж. КАРТЭРА

1 ліпеня М. С. Гарбачоў прыняў у Крамлі Джымі Картэра. У Савецкім Саюзе, сказаў Генеральны сакратар ЦК КПСС, пачынаючы размову, звязваюць з імем былога прэзідэнта ЗША не толькі негатыўныя моманты таго перыяду, а і такое буйное дасягненне, як Дагавор АСУ-2. Аднак многа магчымасцей было ўпушчана. Гэта аблягчыла потым паварот да горшага і ў савецка-амерыканскіх адносінах, і ў міжнароднай абстаноўцы.

Большая частка гутаркі была прысвечана рэгіянальным канфліктам, перш за ўсё — блізкаўсходняму. У цяперашняй пазіцыі Дж. Картэра, адзначаў М. С. Гарбачоў, нямаюць пазітыўнага. І калі б адміністрацыя ЗША прыняла яго ідэі, можна было б іх сумесна разгледзець.

Савецкі Саюз гатоў усямерна садзейнічаць поспеху міжнароднай канферэнцыі па Блізкім Усходу, зразумела, калі будзе выпрацавана такая яе формула, якая ўлічвала б інтарэсы ўсіх арабаў і Ізраіля і выключала б ператварэнне яе ў «парасон» для сепаратных здзелак.

Адказваючы на пытанне Картэра, ці ўпэўнены яго суб'яднікі ў поспеху перабудовы, М. С. Гарбачоў сказаў: справу мы пачалі вялікую і цяжкую. Прайшлі самы важны этап пачатковага перыяду перабудовы. Палітыка перамен, якую мы прапанавалі, адобрана грамадствам і пачала ажыццяўляцца. Узнікаюць новыя праблемы. Ідэя сур'ёзна перабудова свядомасці, спосабу жыцця, укладу жыцця, пераадольваем усё, што перашкаджае развіццю. Атмасфера ў грамадстве вельмі змянілася. Публічнасць і дэмакратызацыя атрымалі вялікую падтрымку, і, апіраючыся на яе, ідзём наперад. Цяпер, калі перабудова ўжо больш як два гады, значна павялічылася і ўпэўненасць у яе поспеху. Будзем ісці гэтай дарогай, як бы ні было цяжка. Будучыя этапы: адных мэт дасягнем у бліжэйшы час, для іншых запатрабуецца некалькі гадоў, ёсць і аддаленыя мэты. Магчымасць для глыбокіх пераўтварэнняў ёсць.

Дж. Картэр, спасылваючыся на інфармацыю, якую ён мае ў выніку сваіх шматлікіх сустрэч у розных краінах, заявіў, што ва ўсім свеце пераважае пажаданне поспехаў Савецкаму Саюзу ў распачатых пераўтварэннях.

БЕЛАРУСЬ І ААН

ЗДАДЗЕНЫ НА ЗАХОЎВАННЕ

Выконваючы абавязкі пастаяннага прадстаўніка Беларускай ССР пры ААН П. Бяляеў уручыў на захоўванне ў сакратарыяце ААН граматы Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб ратыфікацыі міжнароднай канвенцыі супраць апартаўды ў спорце і аб далучэнні да міжнароднай канвенцыі аб барацьбе з захопам заложнікаў.

АНТЫВАЕННЫ РУХ

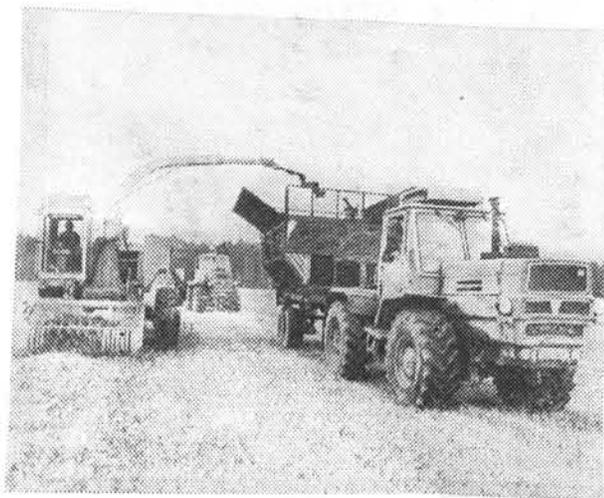
ДЭЛЕГАЦЫЯ З СУДАНА

Па запрашэнні Савецкага камітэта абароны міру СССР наведала дэлегацыя суданскіх барацьбітоў за мір.

У Мінску госці мелі сустрэчы з беларускімі актывістамі антываеннага руху.

«Вялікую цікавасць для нас маюць формы і метады дзейнасці Савецкага фонду міру, — сказаў журналістам кіраўнік дэлегацыі Хасан аль Бадані,

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

КАНФЕРЭНЦЫІ

«Чалавечы фактар і сацыялістычная мараль ва ўмовах перабудовы і паскарэння развіцця сацыялізму» — такой была тэма савецка-балгарскай навукова-практычнай канферэнцыі, якая ў пачатку ліпеня прайшла ў Мінску. Яе ўдзельнікі заступалі і абмеркавалі некалькі дакладаў. Пасля работы працягвалася па секцыях. Савецкія і балгарскія вучоныя выступілі таксама ў працоўных калектывах. Госці з Балгарыі пазнаёміліся з беларускай сталіцай.

НА ЗДЫМКУ: члены балгарскай дэлегацыі пасля наведання Дома-музея і з'езда РСДРП.

старшыня Савета міру і салідарнасці Судана. — Наш нацыянальны Савет змог аднавіць сваю работу толькі пасля дэмакратычных пераўтварэнняў у Судане, але ўжо цяпер ён адыгрывае значную ролю ў руху арабскіх і афрыканскіх дзяржаў за захаванне міру на ўсёй планеце. У краінах сацыялізму, у Савецкім Саюзе, які паслядоўна выступае за мірнае вырашэнне рэгіянальных канфліктаў, мы бачым самых шчырых і сумленых саюзнікаў і сяброў».

У час знаходжання ў Мінску члены дэлегацыі наведвалі Дом-музей і з'езда РСДРП, Беларускае дзяржаўнае музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, мемарыяльны комплекс «Хатынь» і Курган Славы, пабывалі ў адной з дзіцячых клінік.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

ПОЕЗД ДРУЖБЫ З ФРГ

Цёпла сустрэлі жыхары беларускай сталіцы поезд дружбы з ФРГ, у састаў якога ўваходзілі камуністы, сацыял-дэмакраты, «зьялёныя», прафсаюзныя актывісты, беспартыйныя.

Госці былі прыняты ў Беларускам савецкім прафесіянальным саюзе, дзе азнаёміліся з задачамі прафсаюзаў рэспублікі ва ўмовах перабудовы савецкага грамадства. Яны наведвалі Беларускі аўтамабільны завод, калгас імя Кірава Слуцкага раёна, пазнаёміліся з аб'ектамі сацыяльна-культурнага прызначэння, памятнымі і гістарычнымі мясцінамі сталіцы рэспублікі.

З Мінска ўдзельнікі пезда дружбы адбылі ў Ленінград.

ЗНАЁМСТВА СА СТАЛІЦАЙ

У Мінску пабывала дэлегацыя Сусветнага кангрэса жанчын.

Госці пазнаёміліся са сталіцай рэспублікі, наведвалі мінскае вытворчае аб'яднанне «Гарызонт», гарадскі Палац піянераў і школьнікаў, прыгарадны піянерскі лагер «Волма».

У Беларускам таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі адбылася сустрэча з членамі прэзідыума Рэспубліканскага савета жанчын і актывісткамі грамадскіх арганізацый Мінска. У Беларускам дзяр-

у гаспадарках Беларусі ідзе нарыхтоўка кармоў. Хоць частыя дажджы і перашкаджаюць весці работы, але сенакосны канвеер не спыняецца ні на адзін дзень. На гэтым здымку вы бачыце касавіцу траў у калгасе імя Чкалава Бялыніцкага раёна Магілёўскай вобласці. Амаль усе плошчы, а яны займаюць тут 800 гектараў, ужо ўбраны. Нарыхтавана першакласнае сена, смяж, сілас.

жаўным музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны члены дэлегацыі сустрэліся з жанчынамі — ветэранамі другой сусветнай вайны.

Госці наведвалі памятны мясціны Мінска і вакол беларускай сталіцы.

ПРАМЫЯ СУВЯЗІ

ДАГАВОР СЯБРОЎ

Калектывы аб'яднання «Заводы Клементы Готвальда» з горада Поважска-Бістрыца ў Чэхаславакіі і заводу «Чырвоны барацьбіт» з Оршы падпісалі дагавор аб прамых сувязях. Ён дазволіць абодвум прадпрыемствам паскорыць укараненне дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу.

У рамках дагавора ствараецца сумеснае канструктарскае бюро і пачаць таксама сумесная распрацоўка новага станка, параметры якога будуць адпавядаць самым строгім міжнародным стандартам. Яго вытворчасць мяркуецца пачаць у канцы бягучай пяцігодкі. А ўжо ў наступным годзе прадпрыемствы пачнуць ажыццяўляць вытворчую кааперацыю. Машынабудульнікі Оршы даставяць у Поважска-Бістрыцу электронныя блокі кіравання, халадзільныя аграгаты і іншае абсталяванне. Узамён яны атрымаюць вузлы і дэталі, неабходныя для зборкі сваіх станкоў.

Спецыялісты прадпрыемства будуць сустрэцца два разы ў год, каб ацаніць вынікі ўзаемадзейнення і, калі спатрэбіцца, прыняць меры па яго ўдасканаленню. Мэта супрацоўніцтва — стварыць тэхніку, якая здольна вытрымаць канкурэнцыю на міжнародных рынках.

ЭКАЛОГІЯ

ГОРАД СТАНЕ ЧЫСЦЕЙШЫМ

Клопатамі дэпутатаў гарадскога Савета вырашана яшчэ адна экалагічная праблема горада Салгорска. Скаардынаваўшы намаганні прадпрыемстваў розных ведамстваў, яны дапамаглі стварыць устаноўку для ачышчэння вады пасля мыцця вагонаў у аб'яднанні «Беларускаліў». Так удалося прадухліць забруджванне навакольных вадаёмаў. Толькі з пачатку бягучага года на прыродаахоўныя мэты на прадпрыемстве зрасходавана больш чым паўмільёна рублёў.

МЕЛІЯРАЦЫЯ

САЎГАС «АРЭХАЎСКІ»

Будаўніцтва буйнога саўгаса «Арэхаўскі» пачалося ў Кобрынскім раёне. За вёскай Повіць на непрыдатных для сельскагаспадарчага карыстання землях працуе магутны земснарад. Ён створыць штучнае возера — накапляльнік і адначасова намые дамбу, якая засцеражэ ад затоплення паводкавымі водамі Прыпяці польдэрную сістэму гаспадаркі.

Саўгас будзе спецыялізавацца на вытворчасці малака і мяса, насення луганашавых траў. Адначасова з ходам меліярацыі прадугледжана ўвесці комплекс жывёлагадоўчых, вытворчых і гаспадарчых памяшканняў, жылы

пасёлак, пракласці сетку інжынерных камунікацый.

АДЗІНЫ У РЭСПУБЛІЦЫ

«БРОНЗАВАЯ» ПРАДУКЦЫЯ

Мінскі доследна-эксперыментальны завод манументальных скульптур, размешчаны ў Калядзічах, недалёка ад сталіцы, — адзінае ў рэспубліцы прадпрыемства, дзе адліваюцца з бронзы творы скульптураў.

Работы беларускіх умельцаў выдому не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі. Калектыву лідзейскага даверлі адказны заказ — выраб барэльефаў для Пражскага метро, які быў паспяхова выкананы.

АРЫГІНАЛЬНАЯ КАНСТРУКЦЫЯ

НОВЫ МОСТ

Па заслугах ацанілі вынаходлівае студэнтаў і вучоных Брэсцкага інжынерна-будаўнічага інстытута спецыялісты з Яраслаўля. Новы мост, пабудаваны ў горадзе на Волзе, каштаваў на некалькі дзесяткаў тысяч рублёў танней, дзякуючы арыгінальным планам, прапанаваным спецыялістамі з Брэста. На патрэбнай глыбіні ў палі раскрываюцца спецыяльныя пялёсткі, павялічваючы плошчу апоры. Лёгка і прыгожая канструкцыя, на думку аўтараў, будзе эфектыўнай і ў зоне вечнай мерзлаты, дзе каварныя грунты імкнуцца выштурхнуць з сябе апоры будынкаў і мастоў. Пялёсткі ў такім выпадку выканаюць ролю своеасаблівага якара.

НА БУДОЎЛЯХ РЭСПУБЛІКІ

ПАЧАТАК БІЯГРАФІІ

Найважнейшая будоўля рэспублікі — такую ацэнку атрымаў Беларускі элементавы завод, узвядзенне якога пачынаецца ў Касцюковічах.

Амаль шэсцьдзсят працэнтаў пэменту для сваіх патрэб Беларусь сёння атрымлівае з іншых рэгіёнаў краіны. Транспартіроўка, зразумела, абыходзіцца дорага. Новы завод у пэўнай ступені вырашыць праблему. Нават на сусветных стандартах яго праектныя магутнасці — 3,6 мільёна тон — выглядае вельмі грунтоўна. Дарэчы, яна на трэць перавышае магчымасць выдому вытворчых аб'яднанняў «Ваўкавыск» і «Крычаўдэментнашыфер», разам узятых. Праграма падрядных работ разлічана на тры пускавыя чэрці.

ЗАХАПЛЕННІ

ПАПУЛЯРНЫ КЛУБ

У Клецку пры раённым савеце таварыства аховы прыроды створаны клуб жэнішняводаў-аматараў. У ім ужо 55 чалавек. На невялікіх дзялянках сваіх прысядзібных участкаў яны займаюцца вырошчваннем капрызнага, але вельмі каштоўнага караня. На сходах члены клуба абменьваюцца вопытам, высвятляюць прычыны няўдач у навічкоў, разам адпрацоўваюць найбольш аптымальную аграэхніку гэтай культуры. Асабліва ўвага надаецца захаванню кодэкса гонару жэнішнявода. Адно з галоўных яго патрабаванняў — не карыстацца ніякімі хімічнымі ўдабрэннямі і стымулятарамі росту, ніякімі ахоўнымі прэпаратамі мацней за марганцоўку і медны купарос.

Кіруе клубам дзяржаўны інспектар раёна па ахове прыроды П. Масарноўскі, удастоены звання жэнішнявода-настаўніка. У мэтах прапаганды рэдкай лекавай расліны мінулай вясенню ў райцэнтры члены клуба наладзілі выстаўку сваіх дасягненняў.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

МІНСК. У сталічным кінатэатры «Масква» была наладжана фотавыстаўка «Балгарыя — краіна турызму, краіна сяброў», якая выклікала ў мінчан вялікую цікавасць.

СТОЛІН. Тысячу гектараў асушаных і акультаных зямель атрымаюць у бліжэйшы час калгасы «Беларажы», «Іскра» і «Савецкая Беларусь» ад меліяратараў трэста «Пінскводбудмеханізацыя».

КАПІЛЬ. Непадалёку ад вёскі Чарнічнае пачалося будаўніцтва комплексу на адкорму буйной рагатай жывёлы на 4 500 галоў у год. На гэтых мэтах выдзелена 4,2 мільёна рублёў.

ЖАНСАВЕТЫ І ІХ ПРАБЛЕМЫ

ШЛЯХ СТАНАЎЛЕННЯ НЕ ЎСЫПАНЫ РУЖАМІ

— Расказваюць, што паток пісем і візітаў да вас павялічыўся ў некалькі разоў пасля таго, як вас выбралі старшынёй Рэспубліканскага савета жанчын!— з такога пытання пачалася наша гутарка з Нінай МАЗАЙ, намеснікам Старшыні Савета Міністраў Беларусі.

— Гэта так. І на мой погляд, сам па сабе такі факт — яшчэ адзін доказ неабходнасці такой грамадскай арганізацыі.

— Якія, па-вашаму, галоўныя задачы жансавета?

— Памогчы жанчынам вырашаць іх праблемы. Зрэшты, многія з гэтых праблем не ёсць чыста жаночыя, а датычаць і іх дзяцей, і мужоў. Словам, так ці інакш закранаюць інтарэсы ўсяго грамадства. Напрыклад, працуючая жанчына з-за занятасці не заўсёды мае дастаткова часу для выхавання сваіх дзяцей, зводзячы клопат аб іх да таго толькі, каб даіца было добра накормлена і апранута. Мы не толькі прыцягваем увагу грамадскіх да гэтых праблем, але і самі імкнёмся садзейнічаць іх вырашэнню.

— Што, з вашага пункту гледжання, патрабуе неадкладнага ўмяшання жансаветаў?

— Менавіта гэта праблема — стварэнне ўмоў, пры якіх працуючая жанчына можа больш сіл, душы, проста часу аддаваць сям'і. І тут я вылучыла б па крайняй меры два напрамкі для дзейнасці жансаветаў.

Па-першае, садзейнічаць палепшэнню ўмоў працы жанчын на вытворчасці. На жаль, яшчэ далёка не на ўсіх прадпрыемствах створаны такія ўмовы аб'яднанняў і аўтаматызацыю (я маю на ўвазе механізацыю і аўтаматызацыю працы), якія нам хацелася б мець.

Па-другое, вось ужо некалькі год, як прынята рашэнне, што маюць маюць магчымасць працаваць няпоўны працоўны дзень альбо пры неабходнасці на гадзіну-другую «соўваць» свой рабочы графік, карыстацца на вытворчасці шэрагам іншых льгот. Вядома, гэта стварае пэўныя цяжкасці для самой вытворчасці, але не павінна перашкаджаць ажыццяўленню жанчынамі-работніцамі гэтых сваіх правоў. І жансаветы павінны ім тлумачыць, якія менавіта ў іх ёсць у гэтым выпадку правы і які ім карыстацца.

Ці возьмем, напрыклад, гра-

мадскае жыццё, прафсаюзную работу, самадзейную творчасць, спорт, турызм. Актывізаваць жанчын, залучыць іх да дзейнасці грамадскіх арганізацый, дапамагчы ў стварэнні ўмоў для цікавага, здаровага і карыснага адпачынку — тут, вядома ж, не абысціся без жансаветаў.

— Але хіба да сённяшняга дня нічога не рабілася ў гэтым напрамку?

— Рабілася, вядома, і няма-ла. Напрыклад, у нашай рэспубліцы толькі за апошнія пяць год палепшаны ўмовы працы амаль тромстам тысячам працуючых жанчын. Акрамя таго, сёння на большасці прадпрыемстваў створаны сталыя гаспадарніцкія заказы, цырульні, пральні і г. д., што ў выніку дапамагае жанчынам эканоміць вольны час. Нядрэнна вырашаны і пытанні забеспячэння малых дзіцячымі ісялямі і садамі, пуцёўкамі ў летнія піянерскія лагеры. Летась на ўсё гэта з рэспубліканскага бюджэту зрасходавана каля 137 мільёнаў рублёў, а на дапамогу жанчынам у сувязі з цяжарнасцю і родамі, па догляду дзяцей ва ўзросце да года, а таксама на дапамогу мнагадзетным і адзінокім маці — яшчэ 163 мільёны рублёў. Але не на ўсё сродкаў пакуль хапае.

— Як жанчына, вы ведаеце: для кожнай з нас апрача матэрыяльнага дабрабыту не менш важны і душэўны камфорт...

— Менавіта таму мяркуецца, што жансаветы павінны актыўна працаваць і ў гэтым напрамку. Мы ўжо абмяркоўвалі гэтыя пытанні і прыйшлі да вываду: трэба ствараць дух добраўладдвання і ўзаемадапамогі паміж людзьмі там, дзе яны жывуць. Садзейнічаць гэтаму могуць, напрыклад, розныя клубы — маладой сям'і, падлеткаў, гурткі мастацкай самадзейнасці і навукова-тэхнічнай творчасці. Арганізацыя такіх аматарскіх аб'яднанняў і клубоў па месцу жыхарства — задача агульная, у тым ліку і мясцовых жансаветаў.

Самая разнастайная дапамога адзінокім пажылым людзям і мнагадзетным сем'ям, шэфства над дзіцячымі дамамі і школамі-інтэрнатамі, над маладзёжнымі рабочымі інтэрнатамі — гэта таксама клопат жансаветаў. Бо, сапраўды, сё-

ня мы маем патрэбу не толькі і не столькі ў адзенні, ежы, даху, колькі часам у добрым слове, у душэўнай цеплыні.

— Але няўжо ўсё гэта пакуль толькі ў праектах! Бо з таго часу як у рэспубліцы пачалі стварацца жансаветы, прайшло ўжо паўгода...

— Ці паўстагодзя, — удакладняе мая субяседніца. — Першыя жансаветы ўзніклі ў Беларусі яшчэ ў 30-я гады. Праўда, тады перад імі стаялі крыху іншыя, чым сёння, задачы: трэба было перш за ўсё пачаць жанчыне атрымаць рэальнае раўнапраўе. У той час актыўныя жансаветы займаліся адукацыяй жанчын, залучэннем іх да працы, палепшэннем сямейнага быту. Паступова большасць гэтых пытанняў альбо адпала (адукацыя), альбо імі сталі займацца іншыя грамадскія органы, напрыклад, камітэты прафсаюзаў, пры якіх дзейнічаюць спецыяльныя камісіі па рабоце сярод жанчын.

— І жансаветы паступова і непрыкметна зніклі!

— У нейкай меры, так. Я гавару — у нейкай меры — таму, што ў шэрагу раёнаў і абласцей яны паспяхова працягвалі сваю работу. Напрыклад, жансаветы гарадоў Брэста і Віцебска. Дастаткова адзін раз павялічылі на традыцыйных тут святых двара, каб пераканацца: у вялікіх шматкватэрных дамах людзі не проста добра знаёмы адзін з адным. Яны разам адпачываюць, адзначаюць дні нараджэння, нарэшце, па чарзе прыглядваюць за сваімі і суседскімі дзецьмі, каб бацькі маглі выкраіць вечар для тэатра, кіно ці прагулкі. Вопыт такіх жансаветаў вельмі каштоўны для тых, якія толькі ствараюцца. Дарэчы, іх у Беларусі ўжо больш за 11 тысяч.

Аднак аб поспехах гаварыць пакуль рана. Ідзе пара станаўлення жансаветаў, прычым не заўсёды гладка. Ёсць яшчэ пытанні арганізацыйныя, ёсць пытанні пошуку свайго кола задач, важных для канкрэтных жансаветаў тых ці іншых вытворчых калектываў ці мікра-раёнаў. Разам з тым мы глыбока перакананы, што нашы праекты і ідэі мы зможам ажыццявіць толькі ўсе разам, сумесна.

Гутарку вяла
Наталля БУЛДЫК.

Магілёўскае вытворчае аб'яднанне «Хімвалакно» пашырае супрацоўніцтва з прадпрыемствамі хімічнай прамысловасці Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Пра гэта расказвае наш карэспандэнт.

Першай паловы дня мне хапіла толькі на тое, каб з большага пазнаёміцца з аб'яднаннем «Хімвалакно» — настолькі вялікае гэта прадпрыемства. За дваццаць апошніх год тут, за сем кіламетраў ад старажытнага Магілёва, выраіс па сутнасці другі горад — прамысловы, дзе сёння працуе 26 тысяч чалавек і штодня выпускаецца прадукцыі больш чым на паўтара мільёна рублёў.

СУПРАЦОЎНІЦТВА Ў ГАЛІНЕ ХІМІЧНАЙ ПРАМЫСЛОВАСЦІ

АД БУЙНЫХ КАНТРАКТАЎ ДА АПЕРАТЫЎНЫХ КАНТАКТАЎ

Поліэфірныя і віскозныя валокны і ніці, а таксама сыравіна для іх атрымання адпраўляюцца адсюль у дзесяткі краін свету. Прадукцыю магілёўскіх хімікаў ахвотна купляюць Польшча і Чэхаславакія, Японія і Турцыя, Бельгія і Швейцарыя...

Мой праважыты — галоўны інжынер аб'яднання, 48-гадовы Вячаслаў Бутнік, гаворачы пра дзелавыя сувязі прадпрыемства з замежнымі краінамі, не ўпамінае пакуль пра Германскую Дэмакратычную Рэспубліку. Гэта галоўны партнёр, і размова пра яго будзе асобная. Вячаслаў Бутнік ахвотна згадзіўся не толькі грунтоўна расказаць пра гэта супрацоўніцтва, але і наглядна паказаць яго вынікі, перш за ўсё ўстаноўку вытворчасці поліэфірнага валакна з тэрафталевай кіслатай.

Гэта нешта накішталт завода ў заводзе, які кіруецца з пульту некалькімі аператарамі і працуе аўтаномна, незалежна ад іншых вытворчых аб'яднанняў. Парашок шэрага колеру (гэта і ёсць тэрафталевае кіслата — прадукт перапрацоўкі нафты), прайшоўшы ўвесь тэхналагічны ланцужок, ператвараецца ў бялюткае валакно, двухсоткілаграмовыя цюкі якога кожныя чатыры-пяць хвілін выходзяць з-пад прэса магдэбургскай фірмы «Скэт». Магутнасць устаноўкі — 20 тысяч тон поліэфірнага валакна ў год.

З гэтай сумеснай распрацоўкі і пачалося супрацоўніцтва нашага аб'яднання з хімікамі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, — расказвае Вячаслаў Бутнік. — Тады, у пачатку 70-х гадоў, для абедзвюх нашых краін падобны праект быў першым вопытам — ні ў нас, ні ў ГДР не існавала прадпрыемстваў, дзе б атрымлівалі поліэфірнае валакно з такой параўнаўча даступнай сыравіны, як тэрафталевае кіслата. Даводзілася выкарыстоўваць даволі дэфіцытны і дарагі дыметылтэрафтат (ДМТ), які нашы нямецкія калегі куплялі ў ФРГ, маючы гарантыю пастаўкі толькі на два тыдні. І хаця мы выраблялі ДМТ у сябе ў аб'яднанні, тым не менш задуманы праект быў аднолькава выгадным абодвум бакам: яго рэалізацыя абяцала павялічэнне аб'ёмаў выпуску прадукцыі і давала магчымасць атрымліваць валакно больш высокай якасці.

— І як бачыце, першы наш блін выйшаў зусім не камяком, — перафразіруе вядомую прымаўку галоўны

інжынер. — Трынаццаты год устаноўка працуе бездакорна і дае выдатнае валакно, якое тэкстыльшчыкі бяруць не задумваючыся. У працэсе эксплуатацыі, асабліва ў першыя два гады, вытворчасць, зразумела, удасканальвалася, уносіліся істотныя змяненні — быў паскораны, напрыклад, тэхналагічны працэс. Набыўшы вопыт, нашы партнёры даволі хутка пабудавалі аналагічныя ўстаноўкі на сваіх прадпрыемствах. Такія вытворчасці працуюць цяпер у Губіне і Прэмніцы.

Спецыялісты аб'яднання «Хімвалакно» часта бываюць там. Прыязджаюць у Магілёў і дэлегацыі з ГДР. За гэтыя гады значна пашырылася ко-

СУПРАЦОЎНІЦТВА Ў ГАЛІНЕ ХІМІЧНАЙ ПРАМЫСЛОВАСЦІ

АД БУЙНЫХ КАНТРАКТАЎ ДА АПЕРАТЫЎНЫХ КАНТАКТАЎ

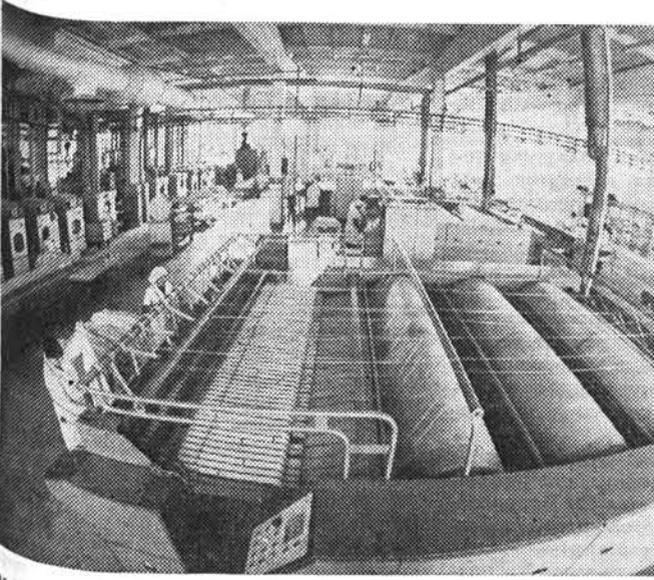
ла задач, якія вырашаюцца сумесна: тут і пытанні тэхналогіі, праблемы павышэння прадукцыйнасці абсталявання і палепшэння якасці прадукцыі, абмен вопытам у арганізацыі вытворчасці. Дарэчы, наладзіўшы кантакты з аб'яднаннем «Хімвалакно», падобныя прадпрыемствы ў ГДР перасталі залежаць ад паставак сыравіны з ФРГ, таму што атрымліваюць яе на кампенсацыйнай аснове з Магілёва.

Вынікам замацаваных кантактаў стала новае пагадненне. Бакі дамовіліся ў бягучым пяцігоддзі ўвесці на «Хімвалакне» яшчэ дзве ўстаноўкі, аналагічныя першай, толькі большай магутнасці — па 25 тысяч тон валакна кожная. Аднак у канцы мінулага года праект быў перагледжаны. Замест дзвюх будзе пабудавана адна ўстаноўка, але магутнасцю 50 тысяч тон. Уласна, гэта і ёсць галоўнае пытанне, якое вырашаюць цяпер партнёры. Савецкія спецыялісты ўжо распрацавалі і перадалі зыходныя параметры ўстаноўкі. А ўвасабленне праекта ўзяў на сябе камбінат Хеміанлагенбау Лейпцыг-Грыма. Цяпер узгадняюцца дэталі і тэрміны пастаўкі.

Галоўны інжынер паказвае мне прамысловы корпус (ён ужо пабудаваны), дзе размешчана новая вытворчасць.

— Аператыўнасць вырашэння разнастайных пытанняў, бадай што, самы характэрны момант нашага супрацоўніцтва з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікай, — гаворыць Вячаслаў Бутнік. — Зрэшты, гэта тычыцца і адносін з партнёрамі аб'яднання ў іншых краінах — членах СЭУ. Тры месяцы назад мы стварылі ў сябе Савет па развіццю супрацоўніцтва з падобнымі прадпрыемствамі сацыялістычных краін. У яго ўвайшлі кіраўнікі і галоўныя спецыялісты «Хімвалакна». Кожны мае канкрэтны накірунак. Я якраз курую кантакты з ГДР. З камбінатам у Прэмніцы мы збіраемся наладзіць прамыя сувязі. Гэта бліжэйшая і вельмі надзённая задача. Бо ў працэсе вытворчасці і ў аднаго і ў другога боку ўзнікае нямаля аператыўных пытанняў: скажам, не хапае патрэбнага фарбавальніка, сыравіны ці чагосьці іншага. Прамыя сувязі даюць магчымасць хутка вырашаць гэтыя праблемы шляхам непасрэднага абмену, мінаючы вышэйстаячыя органы.

Ігар ГЕРМЯНЧУК.

Новы пральны камбінат адкрыўся нядаўна ў Салігорску. Сучаснае тэхналагічнае абсталяванне забяспечвае высокую прадукцыйнасць і якасць: сем, а к канцу года 10 тон бялізны ў суткі. Гэта дазволіць у бліжэйшы час поўнасцю забяспечыць гэтым відам паслуг не толькі жыхароў Салігорска, але і раёна. На чатырох паверхах гарадскога Дома быту размясціліся майстэрні, атэль, салоны, студыі.

А працуюць тут ініцыятыўныя, добразычлівыя людзі, заўсёды гатовыя выканаць пажаданне заказчыка.

НА ЗДЫМКАХ: у новай пральні; брыгадзір фатографу Ганна КОСЦІКАВА больш дваццаці год працуе ў гарадскім камбінате бытавога абслугоўвання.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

МАЛОИЗВЕСТНАЯ СТРАНИЧКА ИСТОРИИ ОКТЯБРЯ

ОДИН ИЗ «ГРУППЫ ЧЕТЫРНАДЦАТИ...»

«Спасибо Вам за присланную фотографию. Да, действительно, крайний слева мой отец, Короткевич Ф. М.». Вот такой ответ пришел в начале этого года ко мне в Ленинград из Минска от Татьяны Короткевич. Своего отца она узнала на копии с фотографии 1917 года, хранящейся в Государственном музее Великой Октябрьской социалистической революции в Ленинграде. В центре снимка — председатель белорусской фракции на I Всероссийском съезде крестьянских депутатов Г. Разживин, рядом другие большевики и делегаты съезда. Как же оказался вместе с ними на этом снимке беспартийный Филипп Короткевич? Ответ на этот вопрос тесно связан с малоисследованной страницей истории как белорусского, так и общероссийского крестьянского движения, истории борьбы большевиков за крестьян накануне Октябрьской революции.

...Шел апрель 1917 года. В минском городском театре подходил к концу Первый съезд крестьянских депутатов Минской и Виленской губерний. В течение четырех дней посланцы крестьян всех уездов Минской и неоккупированной немецкими войсками части Виленской губернии бурно обсуждали самые жгучие вопросы: о мире и войне, об организации крестьянства, о земле. Был избран и первый состав Исполкома Совета крестьянских депутатов двух губерний. Членом его, а затем председателем был избран М. Фрунзе, известный в Белоруссии под своей последней подпольной фамилией — Михайлов. Он был единственным во всей России большевиком, занимавшим в то время такое видное место в крестьянских Советах.

Наконец, посланцы крестьян приступили к выбору делегатов на I Всероссийский съезд крестьянских депутатов, который в начале мая открывался в Петрограде. Газета «Вестник Минского губернского комиссариата» сообщала, что «в делегацию вошли г. г. Михайлов и Курсков, заместитель М. Фрунзе в губернном исполкоме, и по одному представителю от уездов: Игуменского — Маронко, Ошмянского — Рудневич, Борисовского — Заремба, Пинского — Рогожин, Бобруйского — Короткевич, Мозырского — Линский, Слуцкого — Лебедь, Речицкого — Сысь, Минского — Шеста, Новогрудского — Рогуля». Через неделю двенадцать делегатов выехали из Минска.

В Петрограде они встретились со своими земляками — посланцами белорусских крестьян от других губерний и солдатами-белорусами — делегатами от фронтовых и тыловых частей. Вместе они составили довольно внушительную делегацию. Из своей среды они выдвинули представителей в руководящие органы съезда: в президиум вошел М. Фрунзе, секретарем президиума стал Курсков, членом мандатной комиссии эсер Н. Рогожин, новый начальник милиции Пинского уезда, избранный вместо прежнего, смещенного вооруженными солдатами и местными жителями.

Ядром белорусской делегации стала группа из четырнадцати человек, которую сформировал и возглавил М. Фрунзе. В нее вошел и Ф. Короткевич, сельский учитель, призванный в 1915 году в действующую армию рядовым солдатом, член исполкома Бобруйского уездного Совета крестьянских депутатов. Фракция большевиков, «группа 14-ти беспартийных» (именно такое название закрепилось за ней в газетных отчетах, а затем и в исторической литературе) и часто примыкавшая к ним часть социал-демократов-интернационалистов составили левое меньшинство съезда, действовавшее под руководством большевиков.

Действительно, левые депутаты на Всероссийском съезде, как, впрочем, практически на всех крестьянских съездах в то время, оказались в незначительном меньшинстве.

Однако, несмотря на эсеровское заисывание, на откровенно враждебную по отношению к большевикам атмосферу, небольшая, но сплоченная фракция большевиков действовала столь активно, что, по признанию самих же эсеровских лидеров, съезд «неоднократно переживал чрезвычайно острые моменты «большевистских настроений», которые лишь с величайшими усилиями удавалось ликвидировать руководству съезда». И в этом большую помощь большевистской

фракции оказывала «группа 14-ти беспартийных».

Было бы неверным упрощать оценку деятельности на съезде «группы 14-ти беспартийных». Они, конечно, не могли сразу освободиться от мелкобуржуазных иллюзий, сразу сделать однозначный выбор в обстановке сложной политической борьбы на съезде такого большого масштаба. Но настойчивые усилия большевиков, и особенно неустанная и целенаправленная работа М. Фрунзе, его яркий организаторский талант, большое личное обаяние, способствовали сплочению четырнадцати беспартийных белорусов на большевистской платформе.

Уже первый вопрос повестки дня — об отношении к коалиционному Временному правительству, к факту вхождения в него представителей мелкобуржуазных социалистических партий стал серьезным испытанием для них на политическую зрелость. Не смогли беспартийные делегаты за многообещающими, вышними речами министров-социалистов, произносившимися под гром аплодисментов тысячи делегатов, заполнивших оперный зал бывшего императорского Народного дома, разглядеть истинную сущность заявлений соглашателей, их беспомощность перед лицом крупной буржуазии. Правда, «группа 14-ти беспартийных» выразила в своем проекте резолюции не-

предлагали большевики, или ждать неизвестно как долго разрешения земельного вопроса Учредительным собранием.

Этот вопрос и выносит М. Фрунзе на одно из собраний белорусской делегации. Поддержанный членами «группы 14-ти беспартийных», он горячо отстаивает необходимость немедленной передачи всех земель в распоряжение волостных комитетов. Предложение, как сообщают газеты, было принято почти единогласно. Пройдет еще несколько дней, и требование немедленной передачи всех земель в руки местных крестьянских организаций, всесторонне обоснованное В. И. Лениным, взорвет благополучное для эсеровского руководства течение съезда.

11 мая «Солдатская правда» опубликовала «Открытое письмо» Ленина делегатам съезда, где в понятной крестьянам форме раскрывалась точка зрения большевиков на внутреннюю и внешнюю политику Временного правительства, их взгляды на вопрос о подлинно революционном выходе из империалистической войны и, конечно, о земле. Главным условием для разрешения всех этих вопросов в интересах беднейшего крестьянства, как считал В. И. Ленин, являлся переход власти в руки Совета рабочих, солдатских и крестьянских депута-

товую формулу», как признавал один из эсеровских руководителей, о передаче земли «в ведение» крестьянских комитетов.

...Первый в истории России съезд крестьянских депутатов окончился. Делегаты разъезжались по домам. Большинство из них не обратило внимание на оговорки, ставившие, по мысли эсеровского президиума, решения съезда в зависимость от их утверждения Временным правительством. Они были полны решимости разворачивать на местах борьбу за землю в интересах крестьянства.

Перед отъездом из Петрограда делегаты фотографировались. Сохранилось несколько фотографий, сделанных в конце мая 1917 года. На трех из них мы видим Филиппа Короткевича. Одна из них нам уже знакома. Понятны нам теперь и причины, объединившие на одном снимке Ф. Короткевича с сидящим рядом с ним А. Кучкиным, большевиком-делегатом от гарнизонов Вятки и Пермь, бывшим в 1917 году одним из создателей вятской большевистской партийной организации, с председателем фракции большевиков Г. Разживиным, с другими большевиками. На второй фотографии имеется надпись старым шрифтом «Исполнительный комитет Всероссийского Совета Крестьянских Депутатов». На ней мы также среди других лиц узнаем Ф. Короткевича. Да, в состав его был избран и Ф. Короткевич, часто выступавший там вразрез с линией правого эсеровского исполкома.

Какова же была его дальнейшая судьба?

Будучи накануне Великой Октябрьской социалистической революции заместителем председателя Белорусского областного комитета, образованного в основном из делегатов белорусских губерний на Всероссийских крестьянских съездах, Ф. Короткевич был в числе основных организаторов краевого съезда в декабре 1917 года. С ним, как с представителем областного комитета, И. Сталин, нарком по делам национальностей, беседовал об условиях проведения съезда, именно его Совнарком был готов считать одним из руководителей Белорусского отдела при Наркомнаце. От имени Белорусского областного комитета Ф. Короткевич обратился к Совету Народных Комиссаров с просьбой о финансовой помощи для проведения краевого съезда, и на одном из своих заседаний под председательством В. И. Ленина Совнарком рассмотрел этот вопрос, деньги были выданы.

Однако «Всебелорусский съезд» противопоставил себя, в конечном счете, советским руководящим органам власти в Белоруссии, попытался присвоить себе прерогативы государственной власти под предлогом защиты национальных прав белорусского народа и поэтому был распущен. Не сразу признал необходимость и правомерность этого решения и Ф. Короткевич, но уже с января 1918 года вся его жизнь неразрывно связана с борьбой за Советскую власть в Белоруссии.

Вместе с большевиками он организует партизанские отряды во время белопольского мятежа Довбор-Мусницкого и лично принимает участие в их боевых действиях. За агитацию среди немецких солдат Ф. Короткевич был брошен немецким командованием в Бобруйскую крепость. После освобождения города и установления в нем Советской власти он принимает активное участие в организации Бобруйского ревкома в качестве заведующего уездным подотделом народного образования. Когда в августе 1919 года Бобруйск захватили белополяки, Ф. Короткевича снова арестовывают и отправляют в минскую тюрьму. Освобожденный из нее под надзор польской жандармерии, он бежит на советскую территорию, а затем, вернувшись в родной Бобруйский уезд вместе с Красной Армией, вновь принимается за любимое дело — учит детей. Учит, пока преждевременная смерть в 1921 году не оборвала его жизненный путь. Признанием его революционных заслуг стало название его именем улицы в поселке Глусск, где он родился.

...К истории Великого Октября обращаются все новые и новые поколения исследователей. Эта тема поистине еще одну ее страницу. На ней новые имена, новые судьбы, судьбы людей, которые в мае 1917 года встали рядом с большевиками в их напряженной борьбе за крестьянские массы, за создание социальной базы социалистической революции.

Алексей КАЛМЫКОВ.

доверие Временному правительству, отметив, что оно «не в состоянии разрешить в полном соответствии с требованиями народа основных и жгучих вопросов внешней и внутренней политики, главным образом, — земельного вопроса». Однако их оговорка о том, что это происходит «благодаря преобладанию в нем буржуазных элементов», ясно говорила об их доверии к лидерам соглашательских партий, вере в то, что они могли бы правильно разрешить указанные вопросы, если бы оказались в правительстве в большинстве.

Большевики не стали спорить с ними, хотя 6 мая на первом собрании фракции единогласно 26 голосами приняли свою резолюцию, соответствующую решению недавно закончившейся VII (Апрельской) Всероссийской конференции РСДРП (б). Не стали они и выдвигать ее на пленарном заседании, укрепляя тем самым единство только что рожденного левого блока делегатов. Более того, когда практически весь съезд со свистом и бранью обрушился на проект резолюции «группы 14-ти беспартийных», внесенной от их имени М. Фрунзе, то большевистские делегаты горой встали на его защиту.

Усилия большевиков по сплочению левого делегатского крыла сказались при обсуждении на съезде всех последующих вопросов — продовольственного, о войне и мире и других. Но наибольшее влияние через М. Фрунзе на «группу 14-ти беспартийных» и даже на всю белорусскую делегацию они оказали в самом важном для крестьян вопросе — аграрном.

О том, брать ли вообще помещичью землю в свои руки без всякого выкупа или нет, споров среди делегатов не было. «Мы эту землю несколько сот лет имели каждый год в аренде, мы ее золотом уже всю устали», — говорили крестьяне, подтверждая выстраданные ими права. Они считали, что «краз свергнут... царь, то и... земельные короли полетят». Решался другой вопрос: брать ли землю немедленно, хотя бы под один посев, как

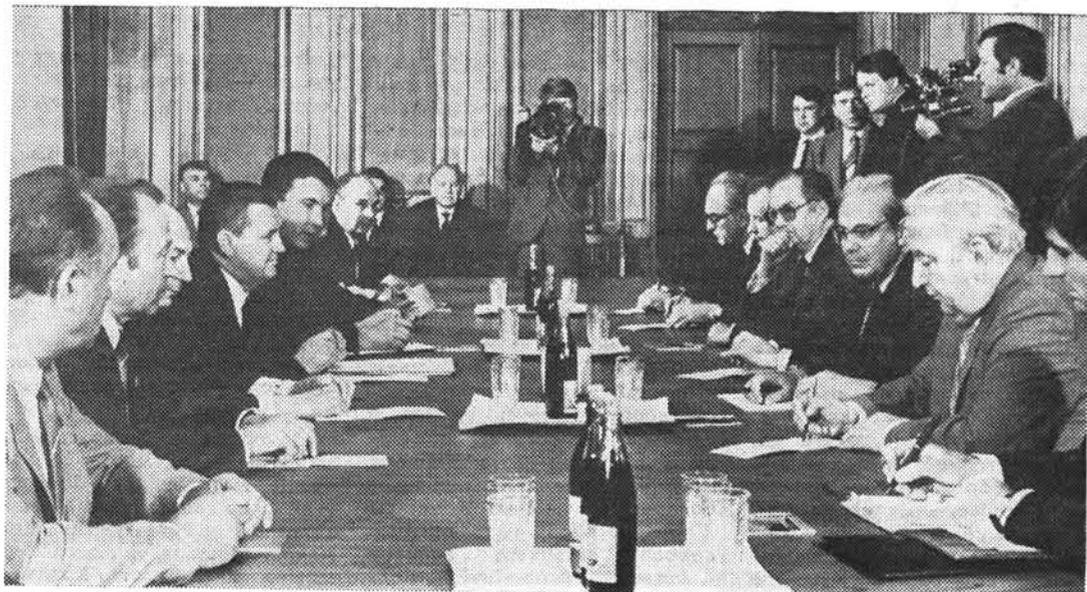
Эсеровское руководство съездом всячески препятствовало выступлению В. И. Ленина на пленарном заседании по главному, аграрному, вопросу. Оно не без основания боялось воздействия яркого и простого ленинского слова, силы его несокрушимой аргументации на рядовых участников съезда. Когда эта тактика президиума стала очевидной, большевистская фракция и «группа 14-ти беспартийных» внесли на рассмотрение съезда совместное заявление с решительным протестом против травли на нем большевиков.

В результате настойчивых усилий большевиков и их союзников по левому блоку президиум был вынужден 22 мая 1917 года дать слово для выступления В. И. Ленину, правда, в прениях, лишив его тем самым возможности ответить своим политическим противникам в заключительном слове.

Ленинская речь глубоко захватила подавляющее большинство делегатов простотой и убедительностью своих доводов прежде всего в пользу немедленного организованного захвата помещичьей земли. После того, как В. И. Ленин кончил говорить, раздались дружные аплодисменты. Со всех ярусов огромного зала все громче звучало требование немедленно ставить на голосование проект резолюции по аграрному вопросу, который внес В. И. Ленин от имени большевистской фракции.

С громадным трудом руководителям съезда удалось отложить на два дня назначенное ранее на 22 мая 1917 года голосование по проекту резолюции по аграрному вопросу. «За это время, — вспоминал позже большевик-делегат Д. Грязкин, — усиленно обрабатывались делегаты в залах, кулуарах, общежитиях... Эсеры... мобилизовали весь свой цвет. Сам Авксентьев (председатель съезда) возглавлял эту кулуарную агитацию, ходил по общежитиям». В результате организованного эсерами мощного давления на делегатов президиум съезда удалось навязать им срочно переданный проект резолюции, содержащий «каучуко-

Visit of the UN Secretary-General

efforts of the United Nations Organization which maintains and strengthens its importance as a factor of peace. And although some politicians hold an opposite opinion, life, reality refute their scepticism towards the United Nations Organization. We think that such politicians should show more political will for the solution of urgent tasks in accordance with the United Nations Charter.

In twelve and half years the mankind will enter the 21st century. The people of the third millennium should not live in fear of annihilation. The first human right, which is the right to live in peace and freedom, must be guaranteed. This can be realized only in a nuclear-free and non-violent world, the creation of which is the main task of our time.

Our time, continued G. S. Tarazevich, requires to enhance substantially the role, responsibility and activeness of the United Nations Organization. Being a universal organization it must become a genuine centre of coordinating the efforts of states, promote actively all stages of curtailment of military potentials. And in the end the United Nations should become a guarantor of security of states, especially in a nuclear-free world, regulator of military balance at the level of reasonable sufficiency with a continual tendency for its reduction. The Byelorussian SSR will promote in every way possible the enhancement of the role of the United Nations.

The Chairman of the Presidium of the Supreme Soviet of the Byelorussian SSR highly appreciated the personal efforts of J. Pérez de Cuéllar in strengthening the role of the United Nations as an effective centre of actions of states in the interests of universal security, disarmament and all-round international cooperation.

ment and all-round international cooperation.

On June 25 J. Pérez de Cuéllar, United Nations Secretary-General, addressed members of the Commission on Foreign Affairs of the Supreme Soviet of the Byelorussian SSR, Commission for the Observance in the Byelorussian SSR of the United Nations Year and the International Year of Peace, representatives of public organizations, scientists and cultural workers.

In his address the United Nations Secretary-General said inter alia:

'Your continuing dedication to the ideals and objectives of the United Nations is well known and highly appreciated. Our meeting here today provides a welcome opportunity for me to recognize the important contributions made by Byelorussia to one particular United Nations programme — the programme of the International Year of Peace'.
'The Charter of the United Nations enunciates the determination of all peoples to bring about a peaceful world. In the 41 year since the United Nations was founded, as the threat of nuclear weapons has grown, the necessity of peace has become ever more evident. It is the primary interest shared by all nations and all peoples, and it is the first objective of the world organization'.

'Your contributions and commitment to the objectives of the International Year of Peace provide positive examples of how people can and must work together in seeking a better world. It is my hope that the efforts which you undertook for the observance of the Year of Peace will continue in the years to come. The theme of the Year — To Safeguard Peace and the Future of Humanity — must remain our highest priority'.

During the meeting the Uni-

ted Nations Secretary-General presented a commemorative medal of the United Nations to V. A. Mikulich, Deputy Chairman of the Presidium of the Supreme Soviet of the Byelorussian SSR, Chairman of the Commission for the Observance in the Byelorussian SSR of the United Nations Year and the International Year of Peace.

Accepting the medal, V. A. Mikulich made a statement.

On June 25 the Secretary-General of the United Nations laid a wreath at the Victory monument.

An official luncheon in honour of the United Nations Secretary-General was given by the Presidium of the Supreme Soviet of the Byelorussian SSR during which G. S. Tarazevich, Chairman of the Presidium of the Supreme Soviet of the Byelorussian SSR, and J. Pérez de Cuéllar exchanged speeches. The luncheon took place in a warm, cordial atmosphere.

J. Pérez de Cuéllar in his speech at the luncheon noted inter alia:

'The hospitality so expressive of Slavic warmth which has been accorded to me and my wife is a reflection of your support for the organization I represent'.

'A visit to Byelorussia cannot but summon a tribute to the splendid heritage embodied in the poetry of Yanka Kupala and Jakub Kolas, in the national literature dominated by the theme of struggle against war. The bell chimes at Khatyn will always remind us not only of the devastation brought by war, but also of the fortitude and the determination of the human spirit in defence of freedom and peace.'

'No one can ignore the fact that during the Second World War one fourth of the population of the Republic was wiped out and seventy per cent of its housing destroyed'.

'This lends an inestimable for-

ce to its commitment to the cause of eradicating war from the conduct of international relations. Ravaged by invasion four decades ago, this thousand-year old city of Minsk, the Hero-City, stands as witness to the blessings and the necessity of peace'.

On June 25 in the afternoon J. Pérez de Cuéllar visited the Byelorussian State Museum of the History of the Great Patriotic War. In the book for guests of honour he wrote the following:

'The visit to the impressive museum caused contradicting sentiments: both condemnation, repugnance towards criminal acts of the nazi fascism and admiration of and respect to the great people of Byelorussia. I hope that this museum will be permanently open for the peoples of the Soviet Union and the entire world so that they continue to struggle for peace.'

On June 26, in the morning United Nations Secretary-General J. Pérez de Cuéllar, Mrs. Marcela Pérez de Cuéllar and officials that accompanied him visited the Khatyn Memorial. Flowers were laid at the Eternal Flame. The following note was left in the book for visitors of honour:

'Never again! My hope is that the sufferings of the people of the Khatyn serve a lesson of compassion for all people of the world. We shall all together reflect on how cruel it was and how beneficial is peace.'

Admiration and respect for heroic people of Khatyn. United Nations Secretary-General J. Pérez de Cuéllar'.

On June 26 in the afternoon the distinguished guest visited the Academy of Sciences of the Byelorussian SSR. A conversation was held taking part in which were V. P. Platonov, President of the Academy of Sciences of the Byelorussian SSR, members of the governing bodies of the Academy of Sciences. J. Pérez de Cuéllar was informed of researches conducted by the Institute of Physical and Organic Chemistry of the Academy of Sciences of the Byelorussian SSR.

During the visit to the Byelorussian SSR Javier Pérez de Cuéllar and his wife saw the sights of Minsk Hero-City, visited the Minsk Metro, attended a concert at the Byelorussian State Philharmonic Society. Mrs. Marcela Pérez de Cuéllar visited also the exhibition of folk arts, an exhibition on Valencia held at that time in Minsk, the Byelorussian State Art Museum, visited one of Minsk nursery schools.

On June 26, in the evening, J. Pérez de Cuéllar, his wife and accompanying him officials departed from Minsk.

A SOURCE OF INSPIRATION

On June 26 J. Pérez de CUÉLLAR visited the Khatyn Memorial near Minsk, where V. V. KHODOSOVSKY, a correspondent of Novosti Press Agency in the Byelorussian SSR interviewed him.

Q: Mr. Secretary-General, in the course of your talks with the Chairman of the Presidium of the Supreme Soviet of the Byelorussian SSR, other leaders of the Republic, during the meeting with members of the Commission for Foreign Affairs of the Supreme Soviet of the Byelorussian SSR and the Commission for the Observance in the Byelorussian SSR of the Year of the United Nations and the International Year of Peace you noted the complicated and dangerous situation which has evolved in the world in connection with unfettered arms race. What is your attitude to the proposals put forward by the USSR, other socialist countries, including the Byelorussian SSR, whose main concern is to open the road for disarmament? Will they find a reflection in the proceedings of the forth-coming

session of the UN General Assembly? What measures in your view should be taken to secure disarmament and the curtailment of armaments, to raise a barrier to war? This issue is of special concern to the Byelorussians who during the Second World War suffered immeasurable losses and hardships. This is attested to by Khatyn, the burial place of 617 Byelorussian villages destroyed together with their residents. What are your sentiments when you are going to leave Byelorussia? What are most vivid impressions?

A: Your questions are very important. Unfortunately, they would need a very long answer but in a few words I would like to say, first of all, that initiatives presented by the Soviet Union and other socialist countries in Eastern Europe are very much in accordance with what is the

philosophy of the United Nations and we welcome these suggestions as a very important contribution to our every-day efforts in order to accelerate the end of nuclear arms race. That is why we expect very much that this initiative will be the object of very careful consideration by the next General Assembly session. I appreciate that the Soviet Union and the other members of the Warsaw Pact Treaty will elaborate on the ideas which they have introduced at the debate of the General Assembly session and I expect all peace-loving countries to work together with the Warsaw Pact countries in achieving concrete results. When I say concrete results, I mean that it is not enough to approve a very nicely worded resolution but a very effective resolution with an important follow-up which will allow all of us to monitor the progress done on the way of disarmament. And as to my visit to Byelorussia, it has given me, first of all, a very pleasant opportunity of paying tribute to the Government and people of Byelorussia for their contribution to peace and understanding among

nations. And at the same time it has given me the opportunity of being witness of the sufferings of your people and as well as the efforts that your people and your Government have done in order to reconstruct your country and to have again a prosperous Byelorussia. My presence here is at the same time very moving and I would say very instructive and inspiring. Moving, because I have seen the results of that war which was fought by nazism in your country, of the crimes that were committed to your country. And that is the sad aspect, the sad feeling I have had here. But at the same time I think to visit Khatyn this is a source of inspiration for all those who try, as I wrote in the book for visitors, to think that never again this should happen in the world, if we are able to work for the world of friendship, the world of trust.

These are the feelings that I had in your Byelorussia and I appreciate that you will continue your efforts and not only continue to reconstruct your country but to contribute very efficiently to peace and friendship among nations.

БЕЛАРУСЬ — ВЕНГРЫЯ: САДРУЖНАСЦЬ ЛІТАРАТУР — САДРУЖНАСЦЬ НАРОДАЎ

КВЕТКІ З ЧУЖЫХ ПАЛЁЎ

Важную ролю ва ўмацаванні і развіцці дружалюбных кантактаў СССР з замежнымі краінамі адыгрываюць беларуска-венгерскія сувязі ў галіне літаратуры і мастацтва. Яны атрымалі значнае развіццё і характарызуюцца шматграннасцю і разнастайнасцю форм.

Найбольш сталай і традыцыйнай формай беларуска-венгерскіх літаратурных сувязей стаў пераклад мастацкіх твораў з адной нацыянальнай мовы на другую. Пераклады праз пасрэдніцтва рускай літаратуры, а затым і прамыя займаюць вядучае месца ў працэсе ўзаемаўзабагачэння нацыянальных літаратур нашых краін. Першая ў Беларусі кніга паэтычных перакладаў з венгерскай — «Кветкі з чужых палёў» (1928 год). Беларускі чытач упершыню пазнаёміўся з вершамі вялікага венгерскага паэта Шандара Пецэфі ў перакладзе на родную мову Юркі Гаўрука.

На беларускай мове асобныя кнігі выйшлі ў перакладах з рускіх выданняў творы Матэ Залкі, а таксама раман Белы Ілеша «Ціса гарыць». Першымі пасляваеннымі перакладамі былі апавяданні Ш. Надзя «Прылімірэнне», Д. Мікеша «Глядзі ты», Э. Бянедэк «Праўда і крыўда», С. Адар'яна «Са свайго саду».

Асобнай кнігай у перакладзе Міколы Хведаровіча выдадзены 69 вершаў Шандара Пецэфі «Ліра і меч». Кніга адкрыла серыю «Паэзія народаў свету». Выданне прысвечана 150-годдзю з дня нараджэння Пецэфі, якое адзначалася ў студзені 1973 года. Яно — вынік творчага супрацоўніцтва беларускага паэта-перакладчыка з адным са старэйшых венгерскіх перакладчыкаў — Дзьёрдзем Рада, які пастаянна знаёміць сваіх чытачоў з дасягненнямі беларускай літаратуры. Наш венгерскі сябар неаднаразова бываў у Беларусі, перакладаў на венгерскую мову творы Францішка Багушэвіча, памагаў М. Хведаровічу ў падрыхтоўцы да выдання кнігі венгерскай лірыкі і напісаў да яе ўступ.

Беларускія перакладчыкі прыкметна расшырылі нашу ўяўленне аб сучаснай паэзіі Венгрыі. У 1977 годзе была выдадзена анталогія «Сучасная венгерская паэзія». Яе аснову складалі вершы 48 паэтаў, апублікаваныя на рускай мове ў кнігах «Маладыя паэты Венгрыі» і «Сучасная венгерская паэзія». Пры ўсёй разнастайнасці імён і жанраў анталогія далёка не вычэрпвае ўсяго багацця сучаснай венгерскай паэзіі, якая, плённа развіваючы лепшыя рэвалюцыйна-дэмакратычныя традыцыі XIX — пачатку XX стагоддзяў, у пасляваенны перыяд дасягнула небывалага росквіту. Яна адлюстроўвае думкі і спа-

дзяванні народа, актыўна ўдзельнічае ў перабудове рэчаіснасці, імкнецца даць адказы на зладзённыя пытанні, звязаныя з будаўніцтвам сацыялізму.

Кастусь Кірзенка пераклаў з рускай на беларускую мову раман «П'яны дождж» вядомага драматурга і публіцыста Йозефа Дарваша. Гэта адзін з выдатных твораў венгерскай літаратуры. У ім на шырокім фоне нацыянальнай гісторыі адлюстроўваюцца падзеі перыяду вострых класавых бітваў, якія ахоплваюць жыццё цэлага пакалення, жыццё, поўнае напружанай барацьбы, супярэчнасцей і сацыяльных канфліктаў, першы і самы складаны этап будаўніцтва сацыялістычнага грамадства ў Венгрыі. У рамане прасочваецца працэс фарміравання новай венгерскай інтэлігенцыі, яе ўзаемаадносін з тым класам, асяроддзем, з якіх выйшлі яе прадстаўнікі.

На беларускай мове ўбачыў свет раман сучаснага венгерскага пісьменніка Янаша Фельдэака «Чужая дачка» (пераклад з рускай на беларускую мову У. Паўлава, 1979) аб чалавечых лёсах, скалечаных вайной. Янаш Фельдэак — актыўны ўдзельнік рэвалюцыйных падзей, які вывелі Венгрыю на шлях сацыялістычных пераўтварэнняў. Ён адзін з зачынальнікаў будаўніцтва новага грамадства на берагах Дуная і Цісы, які змог зразумець і прыняць сутнасць палітычных і сацыяльных пераменаў у яго краіне.

На 1987 год запланаваны да выдання ў перакладзе на беларускую мову творы Т. Дэры «Зноў дома», Э. Фееша «Заручыны», К. Сакані «У чужым доме», Б. Палатаі «Вешалка».

Важнай формай развіцця ўзаема сувязей брацкіх літаратур з'яўляюцца асабістыя сустрэчы і непасрэдныя кантакты пісьменнікаў, іх творчыя паездкі ў дружалюбную краіну для збору матэрыялу для будучых твораў, знаёмства з гісторыяй і дасягненнямі народа ў развіцці эканомікі і нацыянальнай культуры. З гэтай мэтай Венгрыю наведвалі Максім Танк, Мікола Хведаровіч, Анатоль Вярцінскі, Еўдакія Лось, Васіль Быкаў, а ў Беларусі пабывалі венгерскія пісьменнікі Бела Ілеш, Гергій Рада, Дзьёрдзь Рада, Ласла Кардаш, Шара Карыг, Пал Э. Фехер.

У выніку беларускія літаратары сталі не толькі перакладаць на родную мову венгерскіх аўтараў, але і пісаць творы аб дружбе нашых народаў. Тэматычна ўзаемапраціненне брацкіх літаратур — новая з'ява ў развіцці і ўмацаванні літаратурных сувязей. Так, Мікола Хведаровіч напісаў верш «Чонаўцы» — аб удзеле венгерскіх інтэрнацыяналістаў у абароне заваёў Вялікага Кастрычніка ў гады грамадзянскай вайны.

Цыкл твораў прысвяціў брацкай Венгрыі Міхась Калачынскі. У 1944—1945 гадах паэтам напісаны вершы «Незнаёмая восень...», «Перад штурмам», «Земляку», «Мост», «Будапешцкая балада», «У зямлянцы», «Танкі ідуць на Дзьер». У іх адлюстраваны гераічны шлях савецкага салдата-вызваліцеля. У вершы «Танкі ідуць на Дзьер» прасочваецца нялёгка франтавы шлях, пройдзены самім Калачынскім па Венгрыі.

Венгры і яе народ прывяціў вершы Пятруся Броўкі. У адным з іх ён гаворыць аб велічы венгерскага паэта Шандара Пецэфі, творы якога любяць і беларускія чытачы. У вершы «Парламенцёр» паэт стварыў вобраз савецкага афіцэра І. Астапенкі, які загінуў на подступах да Будапешта ў снежні 1944 года пры выкананні абавязкаў парламенцэра.

Зборнік аповесцей Васіля Быкава «Франтавыя старонкі», які выйшаў у 1966 годзе ў Беларусі, папулярны не толькі ў нашай краіне. Ён перакладзены на многія мовы свету. Аўтар гэтых аповесцей вядомы таксама і як удзельнік цяжкіх баёў з фашыстамі ў Венгрыі ля возера Балатон.

Венгерскія пісьменнікі-перакладчыкі праяўляюць вялікую цікавасць да савецкай літаратуры. У 50-я гады ў Венгрыі выдадзены аповесці Аляксея Кулакоўскага «Мужанне» і Янкі Брыля «У Збалоці днее», п'еса Кандрата Крапівы «Пяюць жаваранкі».

У выдадзенай у 1964 годзе кароткай анталогіі беларускай паэзіі змешчаны вершы беларускіх класікаў і сучасных паэтаў: Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Петруся Броўкі, Максіма Танка, Ніла Гілевіча. Зборнік вызначаецца высокай культурай паэтычнага перакладу, заснаванай на імкненні максімальнага пранікнення ў тэкст, дасягнення найбольш трапнай адпаведнасці перакладу арыгіналу.

У ВНР беларуская літаратура прадстаўлена таксама ў розных зборніках і хрэстаматых, у перыядычным друку. У Венгрыі выдаюцца ілюстраваныя літаратурныя часопісы «Івэндзе» («Будучыня»), «Совьет культура» («Савецкая культура») і «Орсаг—Вілаг» («Краіна—свет»), дзякуючы якім чытачы пазнаёміліся з перакладамі твораў Васіля Віткі, Анатоль Вялюгіна, Валянціна Таўла, Аляксея Кулакоўскага, Пятра Прыходзькі, Івана Шамякіна, Тараса Хадкевіча, Эдзі Агняцет... Літаратурна-палітычны штотыднёвік «Элет эш ірадалам» («Жыццё і літаратура») таксама знаёміць чытачоў з беларускай літаратурай.

Літаратурны часопіс «Нап'янік» («Нашы дні») са снежня 1966 года публікуе серыю артыкулаў аб многанацыянальнай літаратуры Савецкага Саюза.

Першы артыкул «На захад ад Масквы — на ўсход ад Еўропы» часопіс прысвяціў беларускім пісьменнікам.

«Васіль Быкаў разам з Чынгізам Айтматавым — самыя папулярныя ў Венгрыі прадстаўнікі многанацыянальнай савецкай літаратуры», — адзначаў член рэдкалегіі газеты «Непсабдашаг» Пал Э. Фехер у артыкуле «Венгры чытаюць Янку Купалу», які быў апублікаваны ў брэсцкай газеце «Заря» 15 чэрвеня 1982 года ў час яго знаходжання ў Беларусі.

Перакладаў з беларускай літаратуры ў ВНР многа. У Будапешце выдадзены на венгерскай мове творы Івана Мележа «У гарах дажджы», Івана Шамякіна «Лістапад», Алеся Адамовіча, Янкі Брыля, Уладзіміра Калесніка «Я з вогненнай вёскі...», Алеся Адамовіча і Данііла Граніна «Блакадная кніга», Алеся Адамовіча «Карнікі», «Хатынская аповесць», Віктара Казько «Судны дзень», Андрэя Макаёнка «Трыбунал», Анатоля Кудраўца «Міколка вярнуўся» і іншыя. Менавіта беларусы ў кнізе «Я з вогненнай вёскі...» адкрылі ўсяму свету жахліваю праўду аб зверствах фашызму на акупіраванай тэрыторыі, сутнасць таго «эксперыментальнага поля», у ролі якога апынулася зямля Беларусі. Расказ аб падзеях больш чым саракагадовай даўнасці набывае вострасучасны сэнс. Ён гучыць як напамінак аб безразважнай жорсткасці вайны і разам з тым як напамінак аб бяспслым лёсе тых, хто спрабаваў занявольць народ, які набыў свабоду.

Пераклады, артыкулы і рэцэнзіі венгерскай крытыкі на творы беларускіх пісьменнікаў сведчаць аб вялікай цікавасці венгерскай грамадскасці да беларускай літаратуры, паказваюць імкненне па вартасці ацаніць яе лепшыя ўзоры.

За мінулыя чатыры з лішнім дзесяцігоддзі плённага супрацоўніцтва Савецкага Саюза з Венгерскай Народнай Рэспублікай кантакты паміж нашымі літаратурамі перараслі ў сапраўднае творчае супрацоўніцтва. Яно няўхільна паглыбляецца, узбагачаецца новымі формамі. Важную ролю ў інтэрэсах збліжэння народаў, узаемнай павягі і ўзаемаразумення адыграў Культурны форум краін — удзельніц Нарады па спецыялі і супрацоўніцтву ў Еўропе, які праходзіў у кастрычніку-лістападзе 1985 года ў Будапешце. У яго рабоце ў складзе савецкай дэлегацыі прымаў удзел Васіль Быкаў. На форуме адбыліся дыскусіі па пытаннях літаратуры, выдання і перакладаў, а таксама па праблемах падрыхтоўкі і навучання спецыялістаў у галіне мастацтва і бібліятэчнай справы.

Валянцін ГАЛУБОВІЧ.

КОЛЬКАСЦЬ ПЕРАКЛАДАЎ РАСЦЕ...

Плоўдзіўскае выдавецтва «Хрыста Г. Данаў» у Балгарыі... У 1965 годзе тут выйшла кніга аповесцей Васіля Быкава («Альпійская балада», «Франтавыя старонкі», «Пастка»), у 1980-м — Віктара Казько («Высокі год», «Цвіце на Палесі груша»), у 1982-м — раман Івана Шамякіна «Вазьму твой боль», у 1984-м — аповесць Віктара Казько «Суд у Слабадзе», у 1986-м — кніга аповесцей Алеся Жука «Не забывай мяне», «Палаванне на апошняга жураўля».

Трэба адзначыць увагу выдавецтва не толькі да нашых аўтараў, але і наогул да беларускай тэматыкі. Так, у 1982 годзе тут выйшла п'эма даўняга сябра нашай літаратуры Стэфана Паптонэва «Беларуская восень».

Новы імпульс узаемным кантактам дало творчае супрацоўніцтва паміж плоўдзіўскім часопісам «Транкія» і нашым «Неманом», якое пачалося з абмену публікацыямі ў 1985 годзе.

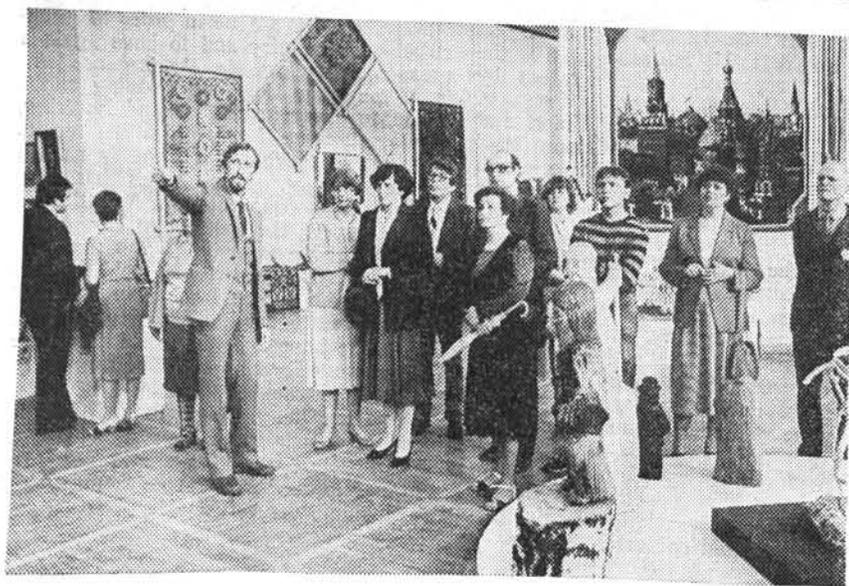
Нядаўна па запрашэнню Усесаюзнага агенцтва па аўтарскіх правах Мінск плоўдзіўскага выдавецтва «Хрыста Г. Данаў» А. Масенгаў. Ён меў гутарку ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Адбылася таксама сустрэча ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», дзе размова ішла аб навінках братніх літаратур, пашырэнні выдавецкіх і творчых кантактаў, аб узаемаперакладах.

ГОСЦЬ З БЯЛГРАДА

Па запрашэнню Саюза пісьменнікаў Беларусі з двухдзённым рабочым візітам Мінск наведаў кіраўнік бялградскага кааператывага выдавецтва «Ново дэло» Момчыла Джэркавіч. Ён пабываў у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Размова ішла аб падрыхтоўцы анталогіі беларускай паэзіі XX стагоддзя на сербскай мове (павінна выйсці ў 1987 годзе) і анталогіі сербскай паэзіі на беларускай мове (павінна выйсці ў 1988 годзе). Абмяркоўвалася пытанне аб далейшым двухнакіраваным творчым супрацоўніцтве, у прыватнасці, госць прапанаваў выпусціць у Бялградзе і Мінску сумеснае выданне — анталогію партызанскай паэзіі. У яе мяркуецца ўключыць творы беларускіх і сербскіх аўтараў.

— Спадзяюся, што тыя размовы, якія я веў у Мінску, — скажаў на развітанне Момчыла Джэркавіч, — дадуць падставу заключыць нам на Маскоўскім міжнародным кніжным кірмашы, што адбудзецца сёлета ў верасні, новыя кантакты.

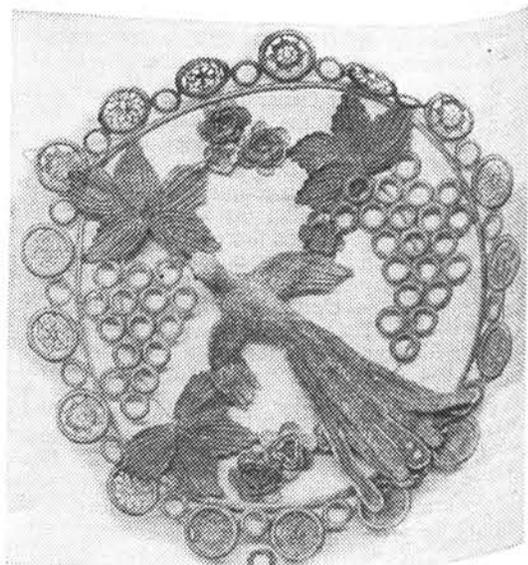
Л. ЧАРЭШНЯ.

Разьба па дрэву, ткацтва, жывапіс, графіка, вырабы з ільну і саломкі — усяго каля сямісот работ 250 аўтараў са сталіцы рэспублікі, Валожына, Барысава, Беразіно, Узды, Салігорска і іншых гарадоў Міншчыны прадстаўлена на выстаўцы ў мінскім Палацы мастацтва. Гэтай экспазіцыяй самадзейных мастакоў і майстроў дэкаратыва-прыкладнога мастацтва падведзены вынікі работы творчых аб'яднанняў, народных умельцаў вобласці ў рамках другога Усесаюзнага фестывалю народнай творчасці, прысвечанага 70-годдзю Вялікага Кастрычніка.

НА ЗДЫМКАХ: у зале выстаўкі; макрама. Работа С. ПАПКОВІЧ.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

На сцэне тэатра оперы і балета ў Мінску з поспехам ідзе адна з найбольш папулярных класічных опер — «Аіда» Д. Вердзі. Сцэну з гэтага спектакля вы бачыце на фотаздымку.

Фота Э. ЭЛЬКСІНА.

◆ «ЛЕНІНКА» — ВАЖНЫ КУЛЬТУРНЫ ЦЭНТР

◆ ДА СУСВЕТНАЙ ВЯДОМАСЦІ

◆ ФОНД — 35 МІЛЬЁНАЎ КНІГ

ГАЛОЎНАЯ БІБЛІЯТЭКА КРАІНЫ

Калі гавораць пра Дзяржаўную бібліятэку СССР імя У. І. Леніна — адну з самых вялікіх у свеце, то нярэдка робяць розныя параўнанні. Яе называюць «горадам з 35-мільённым насельніцтвам» (столькі на сённяшні дзень тут кнігі і перыядыкі), параўноўваюць з «акіянам», у які ўпадаюць 350 тысяч рэк» (столькі ў краіне розных бібліятэк), даводзілася чуць і такое вызначэнне: «востраў скарбаў»... Аднак ні адно з гэтых параўнанняў не можа прэзентаваць на тое, каб дастаткова поўна раскрыць усё значэнне бібліятэкі як важнага культурнага цэнтру, яе ролю ў духоўным жыцці савецкіх людзей.

Галоўная бібліятэка краіны размясцілася ў цэнтры Масквы, насупраць Крамля. Гэта цэлы архітэктурны комплекс — сучасныя прамавугольныя карпусы з бетону, шкла і мармуру ўтвараюць адзіны ансамбль з прыгожым старадаўнім будынкам, дзе знаходзіўся будынак Румянцаўскага музея, заснаваны ў 1831 годзе.

Гісторыя сучаснай «Ленінкі», як яе называюць масквічы, бярыць пачатак ад гэтага музея і вядомай Румянцаўскай бібліятэкі пры ім, якую карысталіся У. І. Ленін, Дастаеўскі, Талстой, Чэхаў... Толькі тады тут было ўсяго 100 тысяч тамоў, а чытальная зала была разлічана на некалькі дзесяткаў месцаў. Размясцілася бібліятэка ў «Пашковым доме», які лічыўся адным з самых прыгожых будынкаў у Маскве. Звяртаючыся да нашых дзён, нельга не сказаць пра тое, што гэты будынак нядаўна ў выніку пралікаў і халатнасці праекціроўшчыкаў, дапушчаны пры будаўніцтве новай станцыі метро, істотна пашкоджаны і давалася прыняць экстранныя меры для захавання гэтага выдатнага помніка доўлідства.

У 1925 годзе Савецкі ўрад выдаў пастанову аб пераўтварэнні Румянцаўскай публічнай бібліятэкі ў Дзяржаўную бібліятэку СССР імя У. І. Леніна. З гэтага часу пачаўся яе шлях да сусветнай вядомасці.

...Кожную раніцу да ўваходаў у бібліятэку сцякаецца паток людзей розных узростаў і прафесій: статыстыка паведамляе, што штодзённая чытальная зала прымае больш за восем тысяч чалавек.

Абслугоўваюць чытачоў звыш трох тысяч супрацоўнікаў бібліятэкі, большасць якіх маюць

вышэйшую адукацыю. Працу іх у значнай меры аблягчае тэхніка: электронна-вылічальны цэнтр, стужачны канвеер, пнеўмапошта і многае іншае.

Святая святых бібліятэкі — кнігасховішча. Тут падтрымліваецца пэўная тэмпература (16—18 градусаў цяпла і вільготнасць 55—60 працэнтаў) — такая атмасфера найбольш спрыяльная для кніг. Самі кнігі размешчаны на 9 ярусах. Калі пастарацца ўявіць сабе ўсе гэтыя кніжныя паліцы, выцягнутыя ў адзін рад, то іх даўжыня складзе прыкладна 600 кіламетраў. Чытацкі заказ на пэўную кнігу пнеўмапоштай нясецца ў сховішча, да дыспетчара. Ён перапраўляе яго да месцазнаходжання кнігі, супрацоўнік знаходзіць патрэбнае выданне і аўтаматызаваным спосабам дастаўляе яго чытачу. Штодзённа выдаецца літаратура прыкладна на 14 тысяч чытацкіх заказаў.

Адзін са старэйшых аддзелаў — аддзел рукапісаў, які існаваў яшчэ ў Румянцаўскай бібліятэцы. Самыя старажытныя сярод рукапісаў — фрагменты «Апостала» VI стагоддзя. Вялікую каштоўнасць мае рукапісная спадчына вялікіх рускіх пісьменнікаў — Гоголя, Дастаеўскага, Чэхава...

У аддзеле рэдкіх кніг сабраны выданні, якіх у свеце налічваецца ўсяго некалькі экзemplяраў. Вось, напрыклад, кніга рускага пісьменніка дваранскага рэвалюцыянера Аляксандра Радзішчава «Падарожжа з Пецярбурга ў Маскву». Яна выйшла ў 1790 годзе — аўтар быў і яе выдаўцом. Ён выступіў як выкрывальнік самадзяржаў і прыгонніцтва. Імператрыца Кацярына II загадала знішчыць выданне. Практычна ўвесь тыраж быў канфіскаваны і спалены. Уцалелі толькі 14 экзemplяраў, чатыры з якіх захоўваюцца тут. Аддзел мае прыжыццёвыя і нават першыя выданні класікаў рускай і сусветнай літаратуры. Есць і сапраўдныя унікалы. Скажам, двухтомнік «Навел» Сэрвантэса, надрукаваны на лістках кары коркавага дрэва. Сабраны тут і шэдэўры кнігавыдавецкага майстэрства — старадаўнія выданні ў пераплётах, упрыгожаных, напрыклад, серабром, каштоўнымі камянямі, прыгожай чаканкай. Так, тут знаходзіцца адзін з двух існуючых у свеце «Малітвеннікаў», надрукаваных у Антверпене ў 1487 годзе. Вось кніга ў пераплёце з чырвонага саф'яну, упрыгожаная

залатым цісненнем — «Ваеннае майстэрства» — з асабістай бібліятэкі Напалеона. Цяпер «Ленінка» мае прыкладна 330 тысяч тамоў рэдкіх выданняў.

Зразумела, доступ у гэты кніжны запаведнік вельмі абмежаваны, таму што гэтыя скарбы неабходна зберагчы для будучых пакаленняў. Аднак для тых, хто цікавіцца, створана спецыяльная чытальная зала, дзе прапануюцца карыстацца разнастайнымі фота- і ксеракопіямі, мікрафільмамі, факсімільмі.

Есць у бібліятэцы і месца, дзе лечаць кнігі — гэта аддзел рэстаўрацыі. Сюды трапляюць выданні, сапсаваныя з-за доўгага ці неакуратнага карыстання, а таксама старажытныя кнігі і рукапісы. З вялікім майстэрствам ім вяртаюць першапачатковы выгляд і стан рэстаўратары вышэйшай кваліфікацыі.

Ленінская бібліятэка — вядучая навукова-даследчая ўстанова ў галіне кнігазнаўства, бібліятэказнаўства, бібліяграфічнага ведаў, тут працуе нямала дактароў і кандыдатаў навук. Бібліятэка рэгулярна выдае навуковыя працы, рэкамендацыйную бібліяграфію, выпускаецца часопіс «Советское библиотечное дело». Адна з цэнтральных задач навуковай работы — рознабаковая дапамога бібліятэкам краіны і цэнтрам навукова-інфармацыйнага характару.

Уважліва вывучаецца вопыт супрацоўніцтва з замежнымі калегамі. Міжнародныя сувязі «Ленінкі» шырокія: з 3 800 бібліятэкамі і іншымі арганізацыямі з 106 краін. Ідзе абмен кніжнымі выстаўкамі, практыкуюцца ўзаемныя публікацыі артыкулаў у спецыялізаваных выданнях, сумесныя семінары, канферэнцыі.

Сёння Ленінская бібліятэка стаіць на парозе новага жыцця. Намечана вялікая рэканструкцыя старых будынкаў і будаўніцтва новых (фонды павялічыліся настолькі, што патрэбнасць у новых «тэрыторыях» становіцца ўсё больш надзённай). Задача — поўнае тэхнічнае пераўзбраенне бібліятэкі, пры гэтым будучыя ўлічаны ўсе дасягненні навукова-тэхнічнага прагрэсу. Гэтыя вялікія планы разлічаны на 10 год. Аднак дзверы «Ленінкі» не зачыняцца перад чытачом — яна будзе працягваць сваю работу.

Вікторыя ЛАУРЭЦКАЯ.

ВЫЙШАЎ УНІВЕРСАЛЬНЫ ДАВЕДНІК ПА ПЫТАННЯХ МОВЫ

ЗАЦІКАВІЦЬ І ВУЧОНАГА, І СТУДЭНТА

У апошнія дзесяцігоддзе ў беларускай мовазнаўстве з'явілася нямала прац фундаментальных, глыбокіх па зместу, шырокіх па ахопу моўных фактаў і з'яў. Гэта датычыцца адначасова і работ тэарэтычных, і тых, што непасрэдна маюць выхад у штодзённую моўную практыку. Сярод апошніх вылучаюцца слоўнікі. Назавём толькі некаторыя, найбольш значныя з іх: Руска-беларускі ў двух тамах, Тлумачальны беларускай мовы ў 5-ці тамах, Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча ў 5-ці тамах, Тураўскі ў 5-ці тамах, шматтомны Этымалагічны і Гістарычны слоўнікі беларускай мовы, выданне якіх працягваецца, і іншыя. Нават калі браць пад увагу толькі вышэйназваныя выданні, можна гаварыць пра своеасаблівы слоўнікавы бум у адносінах да беларускай мовы.

Нядаўна на паліцах кнігарань з'явіўся Слоўнік беларускай мовы пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР М. Бірылы (Мінск, 1987). Выхад гэтай працы стаў значна больш вяхой у гісторыі беларускай лексікаграфіі. Слоўнік звярнуў на сябе ўвагу не толькі вучоных — мовазнаўцаў, але і настаўнікаў, студэнтаў, працаўнікоў друку, радыё і тэлебачання, усіх, хто цікавіцца родным словам, развіццём літаратурнай мовы і яе культурай.

У чым жа актуальнасць і каштоўнасць гэтай працы, якія яе якасці засяроджваюць на сабе ўвагу чытачоў? У першую чаргу неабходна вызначыць тып гэтага слоўніка. Агульнавядома, што па свайму характару, па мэтах і задачах, што стаяць перад ім, слоўнікі бываюць перакладныя, тлумачальныя, дыялектныя і г. д. Слоўнік беларускай мовы пад рэдакцыяй М. Бірылы мнагапланавы. Гэта даведнік па арфаграфіі, арфаэпіі, акцэнтацыі і словазмяненні. Такім чынам, у адной працы сумяшчаюцца чатыры аспекты, і таму з адной крыніцы чытач можа атрымаць звесткі і пра напісанне, і пра вымаўленне пераважнай большасці слоў, месца націску ў зыходных словах і формах, пра самі гэтыя формы, што бытуюць у беларускай літаратурнай мове ў наш час.

У Слоўнік уключана лексіка, зафіксаваная ў Беларуска-рускім слоўніку 1962 года выдання, Тлумачальным слоўніку беларускай мовы (1977—1984) і іншых лексікаграфічных крыніцах. Знайшлі ў ім адлюстраванне таксама словаўтваральныя і ак-

цэнтныя варыянты слоў, якія сустракаюцца ў творах мастацкай літаратуры і занесены ў слоўнікі, з адпаведнымі паметамі аб іх стылявых асаблівасцях у літаратурнай мове. У Слоўнік уключаны таксама важнейшыя геаграфічныя назвы — сталіцы саюзных рэспублік і абласных цэнтраў, сталіцы і некаторых буйнейшых гарадоў іншых краін, назвы краін, некаторых мораў і астравоў... Наогул жа гэты нарматыўны даведнік дае чытачу неабходныя звесткі пра напісанне і вымаўленне, месца націску, формы скланення і спражэння больш як 118 тысяч слоў.

Дзеля таго, каб мець больш пэўнае ўяўленне аб Слоўніку, разгледзім падрабязна будову яго артыкула. Парадак падачы матэрыялу ў слоўнікавых артыкулах наступны: спачатку ідзе асноўнае, рэестравае слова, потым падаюцца асаблівасці вымаўлення, значэнне слова, паметы (стылявыя, граматычныя), формы змянення з укаваннем асаблівасцей вымаўлення, адсылкі. Вымаўленне слова ці формы падаецца пасля загаловага слова ці пасля яго формы ў квадратных дужках у тых выпадках, калі літаратурнае вымаўленне не супадае з іх палітарным чытаннем. Напрыклад: узлезці [уз'лезьці]... Калі ў напісанні слова ці яго формы адлюстравана літаратурнае вымаўленне, арфаэпічная норма асобна не пазначаецца. Значэнне слоў падаецца ў дужках толькі ў тым выпадку, калі ад яго залежыць канчатак, месца націску ў формах змянення або рознаўжывальнасць форм.

У адпаведнасці са стылем лексіка ў Слоўніку падзяляецца па сферах ужывання, у адпаведнасці з граматыкай — па прыналежнасці да той ці іншай часціны мовы, асобных граматычных катэгорый. У Слоўніку падаюцца формы назоўнікаў, лічэбнікаў, займеннікаў і дзеясловаў.

Лаканічнасць слоўнікавага артыкула, з аднаго боку, і вялікая насычанасць інфармацыяй, з другога, робяць Слоўнік беларускай мовы універсальным, аўтарытэтным даведнікам па многіх пытаннях сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Улічваючы, што гэтая праца мае нарматыўны характар, яна садзейнічае павышэнню культуры мовы, расшырэнню яе функцый, прагрэсу ў культурнай і навуковай дзейнасці грамадства.

Сяргей БЕРДНІК,
кандыдат
філалагічных навук.

СВЯТА НА ВУЛІЦЫ ПАЭТА

Цесна звязана з Палесем жыццё і творчая біяграфія народнага песняра Якуба Коласа. Больш за шэсць гадоў склаў яго палескі перыяд, з якога паўтара года будучы паэт настаўнічаў у вёсцы Пінкавічы непадалёку ад Пінска.

Свята ўшаноўваецца тут памяць аб вялікім паэце. У вёсцы створаны музей Якуба Коласа. Яго імем названы школа і вуліца. Нядаўна гэтая звычайная цыхая, схаваная ў засені летняй зеляніны вясковая магістраль была як ніколі ажыўленай: на святы вуліцы імя Якуба Коласа прыйшлі не толькі мясцовыя жыхары, але прыехалі і прыхільнікі ліры паэта з навакольных вёсак і з Пінска.

Удзельнікі расказвалі аб гісторыі сяла, аб тым, чым цяпер слаўныя Пінкавічы, успаміналі аб настаўніку Міцкевічу, ушанавалі вятэранаў вайны, працы з калгаса «Аснежыцкі», у склад якога ўваходзяць Пінкавічы.

Былі выкананы тэатралізаваныя сцэнікі з сельскага жыцця з удзелам герояў твораў Якуба Коласа. Прайшоў конкурс на лепшага чытальніка вершаў паэта. Мясцовыя артысты спявалі народныя песні, якія калісьці любіў слухаць Колас. Прайшла і выстаўка твораў вясковых майстрых — проста на платах, на лаўках былі развешаны ўзорныя пакрывалы, квяцістыя ручнікі, арыгінальныя вязанне і вышыўкі.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

ЯШЧЭ АДЗІН ПОМНІК
XII СТАГОДДЗЯ

Старажытнае Гродна мае шмат знакамітых помнікаў мураванага дойлідства. Самыя старадаўнія з іх узведзены ў XII стагоддзі і складаюць шэраг помнікаў гродзенскай архітэктурнай школы — унікальнай з'явы ў архітэктуры Кіеўскай Русі. Адзін з гэтых помнікаў — Каложская царква — дайшоў да нас у паўразбураным стане, але і зараз уражвае сучаснікаў паліхроміяй сваіх фасадаў, шчодро аздобленымі рознакаляровымі шліфаванымі камянямі і паліванымі керамічнымі пліткамі.

І вось яшчэ адзін помнік, створаны рукамі гродзенскіх дойлідаў... Гісторыя яго адкрыцця і вывучэння даволі складаная. Невялікая частка збудавання адкапана на самым рагу Старога замка ў 30-я гады, але вайна перашкодзіла яго далейшаму даследаванню і вызначэнню функцыянальнага прызначэння. У 1949 годзе раскапаны кавалек муро абследаваў М. Варонін і прыйшоў да вываду, што гэта частка мураванай вежы XII стагоддзя, якая стаяла на самым рагу дзядзінца сярод драўляных сценаў — гародняў.

Тэмаміцка гэтага помніка паспрабавала вырашыць наша экспедыцыя сумесна з лясенградскімі археолагамі на чале з доктарам гістарычных навук П. Рапапортам у 1981 годзе. Кавалек старажытнага муро быў зноў расчышчаны, і высветлілася, што ён не знішчаны пазнейшымі замкавымі мурамі, як раней лічылася, а знікае пад іх падмуркамі. Пошук трэба было працягнуць далей. І гэта было зроблена ў 1985 годзе аб'яднанай экспедыцыяй рэстаўрацыйных майстэрняў Міністэрства культуры БССР, Гродзенскага ўніверсітэта (кіраўнік М. Ткачоў) і Ленінградскага аддзялення Інстытута археалогіі АН СССР. На месцы былога збудавання заклалі вялікі раскоп, у якім былі цалкам прасочаны рэшткі каменнай сцяны XII стагоддзя, складзенай з тонкай старажытнай цэгла — плінфы на спецыяльнай вапнавай рошчыне з дамешкамі цыямкі — дробнай патоўчанай чырвонай цэгла. Некаторыя цэгляны на тарцах мелі спецыяльныя знакі — своеасаблівыя меткі старажытных цэгельнікаў.

Даўжыня ацалелай часткі цаглянага муро каля 12 метраў, шырыня каля 1,5. Цікава, што ён амаль не мае падмурка і збудаваны на культурным пласце. Для трываласці ў сярэдзіне муро некалі былі закладзены два круглыя драўляныя бярвёны дыяметрам каля 15 сантыметраў. Цагляная сцяна ішла па самым грабяні старажытнага пагорка (не выключана, што гэта першапачатковы вал гарадзішча X—XI

стагоддзяў). Але зараз адлегласць ад замкавага схіла значна большая, чым у XII—XIII стагоддзях. Відаць, гэта частка замкавай гары была адсыпана ў бок Нёмана пазней, у канцы XIV — пачатку XV стагоддзяў, падчас будаўніцтва магутнага мураванага замка. Гэта пацвярджаюць і археалагічныя знаходкі: непаліваны посуд, каменныя ядры, цэгла-пальчатка, наканечнікі дзіды і арбалетных стрэл, спецыяльная профільная цэгла, з якой выкладаліся рэзры-нярвюры гатычных скляпенняў.

Верагодна, менавіта ў час будаўніцтва замка і была разабрана старажытная сцяна, вышыня якой, мяркуючы па яе развалу, была не менш пяці метраў. Потым на яе руінах быў зроблены гатычны каземат, рэшткі якога (пяты скляпенняў і спаленая драўляная падлога) прасочаны ў верхніх сляях раскопу. Загінуў каземат у XVI стагоддзі (аб гэтым сведчыць археалагічны матэрыял) у выніку вялікага пажару.

Знаходка даволі вялікага кавалка цаглянага муро XII стагоддзя пашырае нашы ўяўленні аб мураваным дойлідстве нашых продкаў у XII—XIII стагоддзях. Тым больш, што адзін з летапісаў апавядае пра будаўніцтва аналагічнай сцяны ў Выдубіцкім манастыры (ваколіцы Кіева, на стромкім дняпроўскім беразе). Але гэты помнік да нашых дзён не дайшоў. Зараз цяжка з поўнай дакладнасцю сказаць аб канкрэтным выкарыстанні велічнага збудавання, але, несумненна, яно было шматфункцыянальным і, акрамя абарончага прызначэння, унесла значны ўклад у стварэнне непаўторнага архітэктурнага ансамбля дзядзінца XII стагоддзя. У яго склад разам з драўлянымі ўмацаваннямі ўваходзілі Ніжняя царква, фасады якой былі аздоблены не толькі каменнымі і керамічнымі ўстаўкамі, але і паліванымі чашамі, і двухпавярховыя княжацкія харомы.

У вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» распрацоўваецца праект поўнай кансервацыі і рэстаўрацыі Старога замка, дзе будзе ўлічаны і музейны паказ новага помніка гродзенскага дойлідства.

У вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» распрацоўваецца праект поўнай кансервацыі і рэстаўрацыі Старога замка, дзе будзе ўлічаны і музейны паказ новага помніка гродзенскага дойлідства.

Алег ТРУСАУ,
кандыдат
гістарычных навук
НА ЗДЫМКУ: сцяна XII стагоддзя на Старым замку ў Гродне ў час раскопак.

Фота У. СУЦЯГІНА.

СПОРТ

Сярэдзіна лета — пік спартыўнай формы лёгкаатлетаў. Звернемся да фактаў.

Так, на мемарыяле браатоў Знаменскіх і розыгрышы прыза «Гран-пры» ІААФ савецкай спартсменка Наталля Лісоўская двойчы ўстанаўлівала сусветныя рэкорды ў штурханні ядра. Канчатковы вынік — 22 метры 63 сантыметры.

Асабліва парадавалі аматараў спорту скакуны. Сярод іх адзначым Сяргея Бубку з Данецка. На міжнародных спаборніцтвах у Чэхаславакіі па скачках з шастом ён пераадолеў планку на вышыні 6 метраў 3 сантыметры, гэтым самым абнавіўшы свой жа сусветны рэкорд.

Цікава адзначыць, што ў гэтым відзе спорту вялікі надзеі падае і мінчанін Д. Сухараў. Ад спаборніцтва да спаборніцтва растуць яго вынікі. Нядаўна, напрыклад, ён стаў пераможцам розыгрышу мемарыяла вядомага эстонскага лёгкаатлета Эрыха Вестасума з вынікам 5 метраў 65 сантыметраў.

Добрае слова трэба сказаць і пра беларускага лёгкаатлета А. Судніка. Наш малады спартсмен на міжнародных спаборніцтвах у Афінах, прысвечаных 90-годдзю грэчаскай спартыўнай арганізацыі «Сегас», заняў другое месца ў бегу на 800 метраў.

Мацнейшыя лёгкаатлеты Еўропы прынялі ўдзел у розыгрышы Кубка Еўропы, які прайшоў у Празе. Спрэчку ж, у асноўным, вялі спартсмены Савецкага Саюза і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Паспеху ў мужчын дамагліся зборная СССР, а ў жанчын — ГДР. Наталля Ермаловіч з Мінска тут заняла другое месца ў кіданні камяня.

Вядома, прайшло нямаля і іншых спаборніцтваў, што прыцягнулі ўвагу аматараў спорту. Спынімся на найбольш цікавых, дзе прынялі ўдзел прадстаўнікі нашай рэспублікі.

На юбілейнай, 100-й рэгаце Кільскага яхтклуба (ФРГ), упэўненую перамогу ў класе суднаў «Лягушчы галандзец» атрымаў беларускі спартсмен Віктар Буданцаў.

Нядаўна завяршыўся чэмпіянат СССР па гандболу. Сярэбраным прызёрам на ім стала каманда мінскага СКА. Не выпадкова, што беларускія спартсмены склалі асноўны касцяк зборнай краіны на розыгрышы «Кубка Югаславіі». І гулялі яны вельмі добра. Сярод лепшых ігракоў арганізатары назвалі Аляксандра Каршакевіча, Аляксандра Тучкіна і іншых. У вострай барацьбе першы приз дастаўся зборнай Савецкага Саюза.

Яшчэ адзін турнір «Спорт-87», які прайшоў у Балгарыі, ўдала правяла каманда Савецкага Саюза па баскетболу, за якую выступала беларуская спартсменка Алена Ламана. Зборная нашай краіны выйграла ўсе сустрэчы.

Завершым кароткі агляд спартыўных падзей цікавым фактам. Юная мінчанка Наталля Зверава ўвайшла ў лік 16 лепшых тэнісістак на сусветна вядомым Уімблдонскім турніры сярод дарослых. Да гэтага беларуская спартсменка стала чэмпіёнкай адкрытага першынства Францыі.

З НАРОДНЫХ ПЕСЕНЬ

РЭЧАНЬКА

Ой, рэчанька, рэчанька,
Чаму ж ты не поўная!
Люлі, люлі, люлі,
Чаму ж ты не поўная!

Чаму ж ты не поўная,
З беражком не роўная!
Люлі, люлі, люлі,
З беражком не роўная!

А як жа мне поўнай быць,
З беражкам роўнай плыць!
Люлі, люлі, люлі,
З беражкам роўнай плыць!

Янка коніка паіў,
Маня воду чэрпала.
Люлі, люлі, люлі,
Маня воду чэрпала.

РОДНАЕ—БЛІЗКАЕ

ДУБЕЛІШКІ, ЛАПІШКІ...

Пра Кушляны, Багушэвічаву сядзібу, мы мусім ведаць усё ці амаль усё: кожны камень, кожны лапак зямлі, яго назву. Гэта наша гісторыя.

То якую ж найперш назву згадаць? Можна Дубелішкі—поле з раскідзенымі волатамі-дубамі? А можа Вадацеч ці Лапішкі—доўгі пакацісты яр з сухім рэчышчам?

Лашчыць сэрца сваёй мілагучнасцю і назва Яляшка — цяпер чыстае поле, а даўней — парослае маладзенькімі ялінкамі. То таму і такая назва — Яляшка.

Ну, а ці ведаеце вы, ці здагадаецеся, якая мясціна ў Кушлянах мае назву Падшаральнікі? Падшаральнікі кушляны называюць узлесак за Дубелішкамі, за дубелішскім полем. А наогул падшаральнікам завуць тут жорсткую, шчацінападобную траву. У народзе яе яшчэ называюць казліная барада, дзярніца.

А чым, скажыце, не назва Ройстры — верхавое балота з хмызамі і травой.

Вакol Кушлянаў шмат лясоў, і кожны з іх таксама мае адметную назву. Найбліжэйшыя з іх — Агульніца, Куплі, Пасека. Затым ідуць Сякеркі, Паройсці, Залеглы Лес, Лес Табары, Шатроўшчына, Мокрае...

А вось назвы палеткаў — Падкудзеркі, Папярэчкі, Шнуры, Ксянжацкае...

Усе гэтыя назвы — моўная творчасць народа, моўная творчасць кушлянцаў. Імі карысталіся не адно стагоддзе і не адно пакаленне Багушэвічаў. Усе гэтыя назвы часта гучалі ў іхняй гаворцы. Ведаў іх, безумоўна, і наш пясняр. Засведчаныя на перы, яны будуць жыць доўга, да той пары, пакуль будуць Кушляны, пакуль будзе ў іх жыць памяць пра пэста.

Уладзімір СОДАЛЬ.

СВЕДКІ МІНУЎШЧЫНЫ

Самым унікальным месцам, дзе да сённяшняга дня захаваліся рэліктавыя расліны трэцічнага перыяду, з'яўляецца Палеская нізіна. Так, у асобных азёрах і старыцах Прыпяці сустракаецца вадзяны (ці чортаў) арэх, вадзяны па-

паратнік-сальвінія, насякомаедная альдраванда, сухапутная азалія. Апошняя расліна — аддалены родзіч брусьніцы — сведка і аста-так старажытнага «паўднёвага клімату» даладэвіковага перыяду.

І. ШПАДАРУК.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.